

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β' Λυκείου

Τίτλος:

«“Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμον όλο”»

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΒΑΡΒΑΡΑ ΡΟΥΣΣΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΠΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Tίτλος

«Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμον όλο»

Εφαρμογή σεναρίου

Βαρβάρα Ρούσσου

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Tάξη

Β' Λυκείου

Σχολική μονάδα

Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Ηρακλείου Κρήτης

Χρονολογία

Από 24-11-2014 έως 19-12-2014.

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

7 ώρες

Xώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η εφαρμογή του σεναρίου προϋπέθετε εξοικείωση των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο και με τον διάλογο κατά την προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων στην τάξη.

Από την πλευρά της εκπαιδευτικού προϋπέθετε ευελιξία κατά την καθοδήγηση των ομάδων με, ει δυνατόν, φθίνουσα καθοδήγηση και εναλλαγή διδακτικών μεθόδων. Επίσης, απαιτούνταν η εκπαιδευτικός να έχει διαμεσολαβητικό και συντονιστικό ρόλο κατά τις συζητήσεις και τούτο επειδή το γοητευτικό και πολύπλευρο θέμα του ταξιδιού μπορεί να απομακρύνει τη συζήτηση από την ταξιδιωτική λογοτεχνία και να την οδηγήσει στο ταξίδι ως έννοια γενική και αόριστη.

Απαραίτητη προϋπόθεση από την πλευρά του σχολείου ήταν η ύπαρξη εργαστηρίου πληροφορικής, επειδή οι μαθητές χρησιμοποίησαν επεξεργαστή κειμένου, ιστότοπο για δημιουργία συννεφόλεξου ([Tagxedo](#)), τον ιστότοπο [Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα](#), [Πρόσωπα και θέματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#), εργαλεία για παρουσίαση κειμένων, [Google](#) και [Google Earth](#) για πληροφορίες και περιήγηση και [Google Maps](#) για κατασκευή χαρτών των ταξιδιών. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν ως χώρο ανάρτησης εργασιών και επικοινωνίας το Wiki του μαθήματος. Επίσης, χρήσιμη ήταν η ύπαρξη διαδραστικού πίνακα, κυρίως για τις παρουσιάσεις των εργασιών. Το τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο είχε εξοικειωθεί ήδη από την Α΄ Λυκείου με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, αλλά και με τη χρήση διαλόγου για την εξέταση λογοτεχνικών κειμένων. Ακόμη, είχε ιδιαίτερη κλίση στη δραματοποίηση, για αυτόν τον λόγο δόθηκε από την αρχή έμφαση στην εκφραστική ανάγνωση.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

To σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, «Ταξίδια εμπρός μους ξάνοιξαν τον κόσμον όλο», Νεοελληνική Λογοτεχνία Β΄ Λυκείου, 2013.

To σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις: προαναγνωστική, αναγνωστική και μετααναγνωστική. Πριν την έναρξή του οι μαθητές πληροφορήθηκαν για την εφαρμογή και, επειδή το τμήμα διακρίνεται από φιλομάθεια και περιέργεια, αν και η λογοτεχνία δεν αποτελεί το αγαπημένο τους μάθημα, άρχισαν τις ερωτήσεις και ζήτησαν επιπλέον πληροφορίες. Η προαναγνωστική φάση έδωσε εξαιρετικά κίνητρα συζήτησης και χρειάστηκε η ισχυρή καθοδήγηση της εκπαιδευτικού για να μην παρεκτραπεί από τους στόχους της. Η αναγνωστική φάση βασίστηκε αρχικά στην ανάκληση κατακτημένης γνώσης –ήδη από την Α΄ Λυκείου και τη θεματική ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός». Οι μαθητές σε μεγάλο ποσοστό την ανακάλεσαν με ευκολία και τη χρησιμοποίησαν στις ομαδικές εργασίες τους. Η τελευταία, έβδομη ώρα του σεναρίου χρησιμοποιήθηκε για την παρουσίαση των εργασιών, οι οποίες όμως δεν είχαν ολοκληρωθεί εξαιτίας αναταραχών (μαθητικές πορείες), αθλητικών αγώνων, διαγωνισμάτων και διακοπών των Χριστουγέννων. Δόθηκε επιπλέον χρόνος για την ολοκλήρωση των εργασιών και οι μαθητές δεσμεύτηκαν να τις αναρτήσουν κατά τη διάρκεια των διακοπών, αλλά η όγδοη ώρα περικόπηκε αναγκαστικά, επειδή το τμήμα είχε μείνει πίσω στην ύλη της Λογοτεχνίας λόγω απώλειας ωρών.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η ταξιδιωτική λογοτεχνία δεν εκπροσωπείται ικανοποιητικά στα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του Λυκείου, ενώ η έννοια του ταξιδιού προκαλεί το ενδιαφέρον και εξάπτει τη φαντασία των μαθητών. Η ανάγκη των έφηβων μαθητών για περιπέτεια, γνωριμία με άλλους ανθρώπους και άλλους πολιτισμούς συνδέεται άρρηκτα με το ταξίδι, αλλά όχι με την αντίστοιχη (ταξιδιωτική) λογοτεχνία, την

οποία θεωρούν ως μία βελτιωμένη εκδοχή των ταξιδιωτικών οδηγών, αγνοώντας όμως την ποικιλία του αντικειμένου. Επίσης, αυτό που δεν υποψιάζονταν και τους εξέπληξε, όταν το γνώρισαν, ήταν τα φανταστικά ταξίδια, τα ταξίδια μέσω των βιβλίων, των εικόνων κλπ. Το ταξίδι μπορεί να παραλληλιστεί με την ανάγνωση του βιβλίου: δεν είναι απλή περιήγηση αλλά όσμωση ανθρώπων, πολιτισμών και τόπων. Επομένως, ο κάθε είδους ταξιδιώτης –με το σώμα ή τον νου– αισθάνεται στο τέλος πλουσιότερος από την αρχή του ταξιδιού του.

Θεωρήθηκε σκόπιμο, λοιπόν, να ξεκινήσει η προαναγνωστική φάση από αυτήν τη βαθύτερη ουσία του ταξιδιού και σε αυτή να καταλήξει η εφαρμογή του σεναρίου, στη φάση μετά την ανάγνωση, με το ερώτημα πόσο πλουσιότεροι ταξιδιώτες έγιναν οι μαθητές.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές αναμενόταν:

- να κατανοήσουν το ταξίδι ως μέσο απόδρασης, αναζήτηση περιπέτειας και ελευθερίας,
- να συνειδητοποιήσουν ότι το ταξίδι γίνεται τόσο προς τα έξω, τον κόσμο, τις χώρες, τα βιβλία, όσο και προς τα μέσα, ως ταξίδι-εξερεύνηση προς το εγώ μας/τον εαυτό,
- να αντιληφθούν ότι το ταξίδι αλλάζει τον ταξιδιώτη, αλλά όχι τον απλό τουρίστα,
- να συνειδητοποιήσουν ότι υφίσταται, μέσω της ιστορίας, το ταξίδι στον χρόνο και στην ιστορία του ελληνισμού,
- να αντιληφθούν ότι το ταξίδι είναι μέσο ανάδειξης και μετάδοσης πολιτισμικών αξιών.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές αναμενόταν:

- να κατανοήσουν τον ρόλο του αφηγητή-ταξιδιώτη που διαμορφώνεται από τον χρόνο, τον τόπο, τις συνθήκες και τα πρόσωπα (πρωταγωνιστές και δευτεραγωνιστές) των κειμένων,
- να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της περιγραφής ως αφηγηματικής τεχνικής. Ο απλός σκηνικός χώρος μπορεί να υπογραμμίζει ή/και να υποβάλλει σκέψεις, συναισθήματα, πράξεις των ηρώων και γενικά έχει συγκεκριμένους στόχους,
- να γνωρίσουν τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου στη δημιουργία της ατμόσφαιρας των κειμένων (ποιητικών και πεζών) με θέμα το ταξίδι,
- να ανακαλέσουν προϋπάρχουσα, κατακτημένη, από την προηγούμενη τάξη, γνώση για γνωρίσματα των ρευμάτων, ποιητικές φόρμες και εκφραστικά μέσα, ιδιαίτερα στην ποίηση.

Γραμματισμοί

Μετά την εφαρμογή του σεναρίου οι μαθητές αναμενόταν:

- να εντοπίζουν τον ρόλο του ταξιδιού στα λογοτεχνικά κείμενα,
- να επισημαίνουν α) την ταξιδιωτική αφήγηση που «αλλάζει» τον ταξιδιώτη αναδεικνύοντας την αλληλεπίδραση ταξιδιώτη-τόπου και επομένως την αλληλεπίδραση εγώ-κόσμου και β) την ταξιδιωτική αφήγηση ως εσωτερικό ταξίδι,
- να αναγνωρίζουν το φανταστικό ταξίδι,
- να αναγνωρίζουν την ανάγνωση ως ένα είδος ταξιδιού,
- να αναγνωρίζουν τις πολιτισμικές αξίες που μεταφέρονται μέσω των κειμένων και να τις διαβάζουν κριτικά και συγκριτικά προς τις δικές τους πολιτισμικές αξίες,

- να κατανοούν ότι τα ταξιδιωτικά κείμενα, όπως και ολόκληρη η λογοτεχνία είναι φορέας και ταυτόχρονα δημιουργός ιδεολογιών και ταυτοτήτων,
- να ανακαλούν τις γνώσεις τους για τα λογοτεχνικά ρεύματα του παρνασσισμού, του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού έτσι ώστε να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενα,
- να εντοπίζουν και να αιτιολογούν τη χρήση και τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου σε ποιητικά και πεζά κείμενα,
- να ταξιδεύουν στον κόσμο μέσω διαδικτυακών χαρτών και να κατασκευάζουν τα δικά τους ταξίδια στους ίδιους χάρτες,
- να χρησιμοποιούν δημιουργικά και λειτουργικά τις εφαρμογές του υπολογιστή και το διαδίκτυο, να περιηγούνται σε ιστότοπους για να συμπληρώνουν τις γνώσεις τους τόσο για τόπους, όσο και για τον «τόπο» της λογοτεχνίας.

Διδακτικές πρακτικές

Η εκπαιδευτικός φρόντισε να περιοριστεί η εισήγηση και ιδίως στις πρώτες δύο ώρες της προαναγνωστικής φάσης να χρησιμοποιηθεί ο κατευθυνόμενος διάλογος. Με τον διάλογο επιδιώχθηκε η κινητοποίηση των μαθητών και η άσκησή τους στην παραγωγή προφορικού λόγου. Το συγκεκριμένο τμήμα στο οποίο εφαρμόστηκε το σενάριο είχε την εμπειρία των ομαδικών εργασιών τόσο από το Γυμνάσιο όσο και από την Α' Λυκείου. Οι ομάδες, και για το μάθημα της Λογοτεχνίας, είχαν ήδη συγκροτηθεί από την έναρξη του σχολικού έτους. Με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο καλλιεργήθηκε η δεξιότητα της συνεργασίας και η αυτενέργεια.

Μια διδακτική πρακτική που χρησιμοποίησε η εκπαιδευτικός για πρώτη φορά ήταν η εκφραστική ανάγνωση. Κρίνοντας κατάλληλη τη μέθοδο αυτή για την ανάγνωση κειμένων, σε συνδυασμό μάλιστα με τις ιδιαίτερες ικανότητες ορισμένων μαθητών της τάξης και την προθυμία τους για αντίστοιχη δραστηριότητα, προέκρινε την ιδιαίτερη αξιοποίηση της μεθόδου. Θεώρησε μάλιστα ότι ορισμένοι από αυτούς τους «ταλαντούχους» μαθητές θα είχαν την ευκαιρία να εμπλακούν ενεργά στο

σενάριο, ενώ διαφορετικά θα ήταν μάλλον απρόθυμοι και θα συμμετείχαν λιγότερο από άλλους στις δραστηριότητες. Η εκφραστική ανάγνωση στόχευσε όχι μόνο στο να καλλιεργηθούν τα ταλέντα και οι κλίσεις κάποιων μαθητών αλλά και να γίνει κατανοητή από την ολομέλεια η ιδιαίτερη σημασία της ανάγνωσης για τη βαθύτερη κατανόηση ενός κειμένου.

Πριν την έναρξη εφαρμογής του σεναρίου ήταν έτοιμο το Wiki της τάξης, αν και οι μαθητές εμφανίστηκαν απρόθυμοι να το χρησιμοποιήσουν αιτιολογώντας τη δυσαρέσκειά τους όχι λόγω της δυσκολίας πρόσβασης, αλλά λόγω της συνήθειας να χρησιμοποιούν κυρίως το Facebook για τη μεταξύ τους επικοινωνία, ακόμη και για ανάρτηση εργασιών σε άλλα μαθήματα. Κρίθηκε όμως από την εκπαιδευτικό σκόπιμο, εξαιτίας της προετοιμασίας που είχε ήδη γίνει και για λόγους ασφάλειας, να παραμείνουμε στο Wiki.

Κατά την προαναγνωστική φάση δε χρειάστηκε μετακίνηση στο εργαστήριο πληροφορικής: βοήθησε σε αυτό και η ύπαρξη διαδραστικού πίνακα στην αίθουσα του συγκεκριμένου τμήματος. Η αναγνωστική φάση υλοποιήθηκε κυρίως στο εργαστήριο, εφόσον οι μαθητές έπρεπε να έχουν πρόσβαση όχι μόνο στα κείμενα των ομάδων τους (σε αυτήν τη φάση οι μαθητές εργάστηκαν σχεδόν αποκλειστικά ομαδικά) αλλά κυρίως στο διαδίκτυο και τα εργαλεία του. Στην τελευταία φάση ήταν, για τους ίδιους λόγους με την αναγνωστική φάση, απαραίτητη η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής, εκτός της έβδομης ώρας, οπότε οι παρουσιάσεις έγιναν στην τάξη με χρήση του διαδραστικού πίνακα.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ύπαρξη κειμένων ταξιδιωτικής λογοτεχνίας, είτε παλαιότερων είτε σύγχρονων, που δεν έχουν μελετηθεί στις προηγούμενες τάξεις, η παραμέληση της έννοιας του ταξιδιού ως ενότητας στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Λύκειο και η σύνδεση του ταξιδιού με το αναγνωστικό ταξίδι αποτέλεσαν γόνιμη αφετηρία του σεναρίου. Τα

ταξιδιωτικά κείμενα που συνδέονται με αναζητήσεις τόπων, ανθρώπων και εντέλει του ίδιου του εαυτού βρίσκονται άλλωστε κοντά στην εφηβική διάθεση. Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τόσο ταξιδιωτικά κείμενα όσο και να εργαστούν σε κείμενα που γνώριζαν ήδη («[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]», «Το τρελοβάπορο»], αλλά προσεγγίζοντάς τα και από μια νέα οπτική. Αυτές οι δραστηριότητες αποδείχτηκαν ένα ευχάριστο «ταξίδι» στη λογοτεχνία τη στιγμή μάλιστα που το επιβαρυμένο πρόγραμμα των μαθητών τους ωθεί να αντιμετωπίζουν τη λογοτεχνία ως ένα επιπλέον «φορτίο».

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Στην ύλη του μαθήματος της Λογοτεχνίας στο Λύκειο δε δίνεται έμφαση στην έννοια του ταξιδιού, αν και, κατά γενική ομολογία, αποτελεί ένα συστατικό της ελληνικής ψυχής. Για το Γυμνάσιο, σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ επιδιωκόμενος στόχος είναι οι μαθητές: «Να γνωρίσουν τα βασικά μοτίβα της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας (διάθεση φυγής και περιπλάνησης, μετάθεση μέσα στον χώρο, ανεστιότητα, επικοινωνία με άλλους κόσμους). Να συνειδητοποιήσουν ότι ζούμε σε έναν κόσμο ριζικά πλουραλιστικό και να αντιληφθούν ότι η κατανόηση του εαυτού μας περνά μέσα από τη γνωριμία και τη διαρκή σύγκριση με άλλα συστήματα αξιών, εθίμων, νοοτροπιών». Τα παραπάνω σε συνδυασμό με το ενδιαφέρον των έφηβων για το πραγματικό ταξίδι στον κόσμο, την περιπέτεια αλλά και την ανάγκη τους να γνωρίσουν τον ίδιο τον εαυτό τους μέσα από ταξίδια της φαντασίας καθιστούν το παρόν σενάριο κατάλληλο για μαθητές της Β' Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στη σημερινή εποχή που η τεχνολογία είναι αναπόσπαστο τμήμα της εφηβικής καθημερινότητας δε νοείται ταξίδι χωρίς χρήση του διαδικτύου. Όμως, εν προκειμένω, η χρήση των ΤΠΕ εξυπηρετεί δραστηριότητες που αναδεικνύουν τον επιμορφωτικό χαρακτήρα της. Η ανάγνωση ταξιδιωτικών κειμένων, η γνώση για τα ίδια τα κείμενα και για τους τόπους τους και τους δημιουργούς τους μπορεί να διευρυνθεί με τη βοήθεια των ΤΠΕ. Το ταξίδι γίνεται κειμενικό είδος και το κειμενικό

είδος, ιδίως τα πολυτροπικά κείμενα, ταυτίζεται με ένα ταξίδι,. Έτσι, οι μαθητές χρησιμοποίησαν το Google Earth για να περιηγηθούν σε τόπους και να γνωρίσουν την ιστορία και τη γεωγραφία τους. Η κατασκευή μέσω του [Google Maps](#) του χάρτη ταξιδιών, όπως ο χάρτης που κατασκεύασαν για το παλαιμακό ταξίδι («[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]»), είχε ως αποτέλεσμα ένα πολυτροπικό κείμενο, [έναν χάρτη-ποίημα](#), που εξοικείωσε τους μαθητές με τη δημιουργία και χρήση διαφορετικών κειμενικών ειδών.

Ακόμη, οι μαθητές κατασκεύασαν μέσω της εφαρμογής [Taxgedo](#) συννεφόλεξα με τις λέξεις που θεωρούσαν «κλειδιά» για τα κείμενα που μελέτησαν καλλιεργώντας επιπλέον τη φαντασία τους κατά την επιλογή σχεδίων, χρωμάτων κλπ. Παράλληλα, οι μαθητές ταξίδεψαν στον ίδιο τον χώρο της λογοτεχνίας μέσω ιστότοπων, όπως η [Ανεμόσκαλα \(Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές\)](#) για να αποκτήσουν γνώση με σύγχρονο και οικείο σε αυτούς τρόπο. Ιδιαίτερη σημασία έχει για τους νέους η εξοικείωση με [τα ηλεκτρονικά λεξικά](#) (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) με στόχο την ανάπτυξη αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας. Τέλος, οι μαθητές χρησιμοποίησαν πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένων αλλά και Power Point για τη σύνθεση των κειμένων τους και τις παρουσιάσεις των εργασιών τους.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΔ Α' Λυκείου

Κωστής Παλαμάς, [Πατρίδες. «\[Σαν των Φαιάκων το καράβι...\]»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Αλμπέρτο Γρανάδο, «Ταξίδεύοντας με τον Che», Αθήνα: Μεταίχμιο, 2004.

Μάρω Δούκα, «Ταξίδι με ποταμόπλοιο». Στο *Ta μαύρα λουστρίνια*, 58-62. Αθήνα: Πατάκης, 2005.

Οδυσσέας Ελύτης, [«Το τρελοβάπορο»](#). Στο *O ήλιος ο ηλιάτορας*, 29. Αθήνα: Ίκαρος, 1991.

Νίκος Καζαντζάκης, *Tαξιδεύοντας Αγγλία*, 136-141. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη, 2000.

Δημήτρης Νόλλας, «Η Φεύγουσα Κόρη». Στο *Mικρά ταξείδια*, 73-78. Αθήνα: Καστανιώτης, 1999.

Γιάννης Ρίτσος, *To εμβατήριο του Ωκεανού* (απόσπασμα). Στο *Ποιήματα*, τ. Α'. Αθήνα: Κέδρος, 1978.

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Τραγούδια

«[Το τρελοβάπορο](#)», από τον δίσκο *O ήλιος ο ηλιάτορας* (1982). Στίχοι: Οδυσσέας Ελύτης, μουσική: Δημήτρης Λάγιος, ερμηνεία: Νίκος Δημητράτος και χορωδία Λαμίας.

«[Ο εφιάλτης της Περσεφόνης](#)», από τον δίσκο *Ta παράλογα*. Στίχοι: Νίκος Γκάτσος, Μουσική: Μάνος Χατζηδάκις, ερμηνεία Μαρία Φαραντούρη.

Ιστοσελίδες

Ψηφιακό Σχολείο: Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων: [Ζαχαρίας Παπαντωνίου. «Το άρρωστο άλογο»](#).

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα: [Ανεμόσκαλα, Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές](#)

[Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#)

Κοινωφελές Ίδρυμα Λάτση: [Καλλιόπη Παπαγγελή, Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο](#).

Ηλεκτρονικό περιοδικό *O αναγνώστης*: [Νίκη Τρουλλινού. «Νίκος Καζαντζάκης, ταξιδιώτης και ταξιδευτής»](#).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

A' φάση (2ώρες)

Οι μαθητές είχαν πληροφορηθεί ήδη μια εβδομάδα πριν για την εφαρμογή του σεναρίου και είχαν αντιδράσει μάλλον θετικά. Η πρώτη ερώτηση που τέθηκε από δύο μαθητές ήταν: «Όταν λέμε ταξίδι και λογοτεχνία εννοούμε κείμενα σαν του Καζαντζάκη». Η ερώτηση ήταν εύλογη, αφενός επειδή βρισκόμαστε στην Κρήτη και αφετέρου, επειδή είναι γνωστά τα ταξιδιωτικά κείμενα του συγγραφέα. Η ερώτηση έδωσε την ευκαιρία στην εκπαιδευτικό να αλλάξει τη ροή των κειμένων σε σχέση με το συνταγμένο σενάριο και να εντάξει δύο ακόμη κείμενα στην προαναγνωστική φάση: ένα ταξιδιωτικό της Νίκης Τρουλλινού (συγγραφέας γνωστή στους μαθητές αφού ζει και εργάζεται στο Ηράκλειο) με τίτλο [«Νίκος Καζαντζάκης, ταξιδιώτης και ταξιδευτής»](#) και ένα απόσπασμα από το βιβλίο του Ν. Καζαντζάκη *Tαξιδεύοντας Αγγλία*.

1^η ώρα

Την πρώτη αυτή ώρα του σεναρίου στην αίθουσα του τμήματος οι μαθητές ασχολήθηκαν με τα κείμενα «Ταξίδι με ποταμόπλοιο» της Μάρως Δούκα, «Το άρρωστο άλογο» του Ζαχαρία Παπαντωνίου και με αποσπάσματα από το *Tαξιδεύοντας με τον Che* του Αλμπέρτο Γρανάδο. Η εκπαιδευτικός παρουσίασε τους συγγραφείς Μάρω Δούκα, Ζαχαρία Παπαντωνίου και Αλμπέρτο Γρανάδο με τη χρήση PowerPoint, αξιοποιώντας δύο διαφάνειες για κάθε συγγραφέα που προβλήθηκαν στον διαδραστικό πίνακα. Ιδιαίτερη απήχηση είχε το κείμενο του Αλμπέρτο Γρανάδο, καθώς είναι γνωστή στους μαθητές η προσωπικότητα και η φυσιογνωμία του επαναστάτη Τσε.

Στη φάση αυτή η εκπαιδευτικός εξήγησε την έννοια της εκφραστικής ανάγνωσης και παρέπεμψε τους μαθητές στο YouTube για να παρακολουθήσουν λεπτομέρειες της μεθόδου· κάλεσε έπειτα έναν μαθητή –που προσφέρθηκε πρόθυμα– για εκφραστική ανάγνωση του κειμένου της Μ. Δούκα.

Μετά την ανάγνωση τονίστηκε από την εκπαιδευτικό ότι πρόκειται για απόσπασμα από αυτοβιογραφικό βιβλίο και ξεκίνησε η συζήτηση, η οποία σε αυτήν τη φάση έγινε στην ολομέλεια του τμήματος και όχι σε ομάδες, για λόγους οικονομίας χρόνου. Τα ερωτήματα που έθεσε η διδάσκουσα ήταν: *πού βρίσκεται η αφηγήτρια; Πώς ταξίδεύει, πού και με ποιον τρόπο; Τι είδους «γνωριμίες» έκανε με αυτά τα ταξίδια; Τι αποκόμισε; Πώς σχολιάζετε το ταξίδι της;* Γενικά απαντήθηκαν εύκολα από τους μαθητές οι οποίοι εστίασαν στο θέμα «φανταστικό ταξίδι-ταξίδι με τη λογοτεχνία». Ζητήθηκε να αιτιολογήσουν τον τίτλο και να δικαιολογήσουν την απάντησή τους με στοιχεία από το κείμενο, κάτι που είναι απαραίτητο κατά την προσέγγιση οποιουδήποτε είδους κειμένου, κατά τη γνώμη της εκπαιδευτικού.

Η σχέση πραγματικού-φανταστικού ταξιδιού συζητήθηκε μετά την εκφραστική ανάγνωση από μαθήτρια του κειμένου του Ζ. Παπαντωνίου. Η ανάγνωση αυτή που έγινε, αφού η μαθήτρια προετοιμάστηκε για λίγα λεπτά και ενόσω η ολομέλεια διάβαζε το σύντομο κείμενο ξανά, συγκίνησε ιδιαίτερα τους μαθητές και για λίγο συζητήθηκε η σημασία της «φωναχτής», όπως τη χαρακτήρισαν ορισμένοι μαθητές, ανάγνωσης για την καλύτερη κατανόηση του κειμένου και για την ενίσχυση των συναισθημάτων που προκαλεί. Θεωρήθηκε επιτυχής η συγκεκριμένη δραστηριότητα που βρήκε απήχηση και κινητοποίησε τους μαθητές, οι οποίοι μάλιστα ρώτησαν αν θα δραματοποιούσαμε κάποιο από τα κείμενα που θα βλέπαμε. Να σημειωθεί ότι το τμήμα είχε λίαν επιτυχώς ασχοληθεί την προηγούμενη σχολική χρονιά με δραματοποίηση αποσπάσματος από τη Στέλλα Βιολάντη· επιπλέον, συνέθεσαν τη δική τους θεατρική εκδοχή της σκηνής, διάρκειας είκοσι περίπου λεπτών, με ένθετο στη θεατρική δράση κινηματογραφικό απόσπασμα που γύρισαν οι ίδιοι.

Στο σημείο αυτό οι καλλιτεχνικές τάσεις του τμήματος κινδύνευσαν να εκτρέψουν τη συζήτηση, η οποία με την καθοδήγηση της εκπαιδευτικού επέστρεψε στο κείμενο με ερωτήματα: *πού ταξίδεψε το άλογο; Με ποιον τρόπο; Τι είδε;* Ζητήθηκε να εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές με το κείμενο της Δούκα, αναφορικά πάντα με το ταξίδι. Οι μαθητές απάντησαν με ευκολία ότι το κοινό σημείο

είναι το ταξίδι με τη φαντασία, ενώ η διαφορά είναι ότι στη μία περίπτωση το μέσον είναι η ανάγνωση και στην άλλη μόνον η φαντασία. Ακόμη, σχολίασαν ιδιαίτερα τη δύναμη της φαντασίας και την εκδίκηση του αιχμάλωτου αλόγου (*Ti είδους εκδίκηση ήταν αυτή;*): «Τον εκδικήθηκε επειδή αυτός δεν ταξίδεψε πουθενά ούτε πραγματικά ούτε με τη φαντασία του» παρατήρησε μια μαθήτρια, ενώ ο ρεαλιστής του τμήματος αντέδρασε: «Και πού το λέει ότι δεν ταξίδεψε;». Η συζήτηση έκλεισε με την κατάληξη ότι όποιος εντέλει με κανέναν τρόπο δεν ταξιδεύει χάνει πολλά.

Με το χτύπημα του κουδουνιού ανατέθηκε ως ατομική εργασία σε άλλους μαθητές η κατασκευή συννεφόλεξων για τα κείμενα που προσεγγίσαμε ή για τον τίτλο του σεναρίου μας, σε άλλους η ανάγνωση του αποσπάσματος από το βιβλίο του Ν. Καζαντζάκη *Ταξιδεύοντας Αγγλία* για προφορική παρουσίαση και σε άλλους η προετοιμασία για εκφραστική ανάγνωση των πεζών κειμένων του Αλμπέρτο Γρανάδο *Ταξιδεύοντας με τον Che* και της Νίκης Τρουλλινού «Νίκος Καζαντζάκης, ταξιδιώτης και ταξιδευτής».

Η πρώτη αυτή ώρα απέδειξε το ενδιαφέρον των μαθητών για την ταξιδιωτική λογοτεχνία και τα ταξίδια γενικότερα, ενώ με τη συζήτηση φάνηκε ότι η πλειοψηφία των μαθητών θεωρεί το ταξίδι γνώση του εαυτού μας και του κόσμου. Ένα μικρότερο ποσοστό αναγνώρισε την αξία των φανταστικών ή/και λογοτεχνικών ταξιδιών. Στο σημείο αυτό θεωρήθηκε το τμήμα έτοιμο να προχωρήσει μέσω λογοτεχνικών κειμένων στη διερεύνηση ερωτημάτων όπως: *γιατί ταξιδεύουμε; Ti βλέπει ο ταξιδιώτης μεταφέροντας τις δικές του πολιτισμικές αξίες; Ti σημαίνει το ταξίδι αλλάζει τον ταξιδιώτη;*

2^η ώρα

Για την ώρα αυτή, και πάλι στην αίθουσα του τμήματος, είχε προγραμματιστεί η ολιγόλεπτη προβολή αποσπάσματος του τέλους της ταινίας *Ημερολόγια μοτοσικλέτας* (τα πρώτα 3.34 λεπτά του αντίστοιχου βίντεο) του Βάλτερ Σάλες για να σχολιαστεί μαζί με το κείμενο που είχε δοθεί στην ολομέλεια την προηγούμενη φορά. Η πολύωρη όμως διακοπή ρεύματος δεν το επέτρεψε. Έτσι, δόθηκε στους μαθητές το

φύλλο εργασίας 2 για να το επεξεργαστούν με αναφορά μόνο στο κείμενο του Γρανάδο που τους είχε δοθεί. Περάσαμε στην εκφραστική ανάγνωση του κειμένου. Οι μαθητές που είχαν προετοιμαστεί ανατρέχοντας στο YouTube μίλησαν στην τάξη για τη διαδικασία που ακολουθείται, για τους σχετικούς αγώνες κλπ. Υπήρχαν και άλλοι μαθητές που είχαν δει τα σχετικά βίντεο. Συζητήθηκε το θέμα για λίγα λεπτά και περάσαμε στην ανάγνωση. Το απόσπασμα κίνησε το ενδιαφέρον της τάξης και σχολιάστηκε ιδιαίτερα για τους λόγους που προαναφέρθηκαν αλλά και εξαιτίας της επιτυχούς ανάγνωσης. Συζητήθηκαν τα ερωτήματα που έθετε το φύλλο εργασίας 2 με στόχο να προβληθεί μια ακόμη πλευρά του ταξιδιού: αυτή της περιπέτειας και της αναζήτησης. Επιμείναμε στο τελευταίο ερώτημα για το πώς και γιατί άλλαξε ο αφηγητής.

Στο σημείο αυτό είχε προγραμματιστεί η προβολή στον διαδραστικό πίνακα του εγγράφου «Χάρτης των ημερολογίων μοτοσυκλέτας» (ήδη αναρτημένος στο Wiki) για να σχολιάσουν οι μαθητές τόσο τον αυτοσχέδιο χάρτη όσο και τη χρονική έκταση του ταξιδιού. Η προβολή δεν έγινε λόγω της παρατεταμένης διακοπής ρεύματος. Συζητήθηκε το θέμα του πόσο ένα ταξίδι αλλάζει τον ταξιδιώτη και γιατί. Εντοπίστηκαν ως αιτίες ο προορισμός του ταξιδιού (χώρες διαφορετικής νοοτροπίας από αυτή των δυτικών χωρών), η αιτία («τάση φυγής», γνωριμία με τον εαυτό μας κλπ.) και η διάρκεια του ταξιδιού (όπως στην περίπτωση του Τσε). Ζητήθηκε από τους μαθητές να ανατρέξουν στον χάρτη του Τσε στο σπίτι τους.

Η παρουσίαση του αποσπάσματος από το βιβλίο του Καζαντζάκη και η συζήτηση γύρω από αυτό δεν είχε ιδιαίτερη επιτυχία, διότι οι δύο μαθητές παρουσίασαν πολύ σύντομα το απόσπασμα, διάβασαν το τμήμα που είχε συμφωνηθεί ότι θα τόνιζαν ιδιαίτερα αλλά η ολομέλεια δεν είχε το κείμενο στα χέρια της. Τέθηκαν δύο ερωτήματα μόνο σχετικά με τον αφηγητή-ταξιδιώτη ως φορέα των πολιτισμικών αξιών της χώρας του και για τα ελληνικά ιδεώδη που ο αφηγητής εντοπίζει στον τρόπο που σπουδάζουν και αθλούνται οι νέοι στο Ήπειρο.

Η επόμενη δραστηριότητα συνδυάστηκε με την προηγούμενη σύντομη παρουσίαση: προχωρήσαμε στην εκφραστική ανάγνωση αποσπάσματος του κειμένου της N. Τρουλλινού (για λόγους οικονομίας χρόνου) που αναφέρεται στον Καζαντζάκη. Το κείμενο μοιράστηκε στους μαθητές (ένα κείμενο ανά δύο λόγω έκτασης, για λόγους οικονομίας αλλά και γιατί είχε προγραμματιστεί η προβολή του στον διαδραστικό και ήταν ήδη αναρτημένο στο Wiki). Δόθηκε στους μαθητές το [φύλλο εργασίας 1](#). Ζητήθηκε η προσεκτική παρακολούθηση της εκφραστικής ανάγνωσης του αποσπάσματος. Το απόσπασμα επέστρεψε σε ένα γνωστό στους μαθητές θέμα –το ταξίδι του νου με όχημα τα βιβλία– αλλά συνδύαζε και το ταξίδι ως φυγή και τον ταξιδιώτη Καζαντζάκη. Η ολιγόλεπτη ανάγνωση κινητοποίησε τους μαθητές λόγω αναφορών στο σχολείο, στον κλειστό μικρόκοσμο της επαρχιακής πόλης (Χανιά) και στην ανάγκη διαφυγής και τα όνειρα για ταξίδια της έφηβης μαθήτριας. Τους δόθηκε λίγος χρόνος να συζητήσουν ανά δύο (ανά θρανίο) τα ερωτήματα του φύλλου εργασίας. Το κείμενο άρεσε. Στην ολομέλεια συζητήθηκαν τα ερωτήματα, τονίστηκε η διαφορά της εποχής και ακριβώς εξαιτίας αυτής (δεκαετία του '60) η εντονότερη διάθεση φυγής. Σχολιάστηκε ο συνεχής πόθος του νέου ειδικά ανθρώπου για ταξίδια εμπειρίας και όχι διασκέδασης. Το τέλος της ώρας βρήκε τη συζήτηση στον εντοπισμό της διαφοράς μεταξύ ταξιδιώτη, ταξιδευτή (του τίτλου) και τουρίστα.

Η προαναγνωστική φάση ολοκληρώθηκε με την κατανόηση βασικών στοιχείων για την έννοια, τους στόχους, τη σημασία του ταξιδιού και τη σχέση ταξιδιού και λογοτεχνίας. Οι μαθητές αντιμετώπισαν κείμενα βιωματικά ή συγκινησιακά φορτισμένα και τα πλησίασαν ακριβώς ως βιώματα που ως έναν βαθμό εύρισκαν αντίκρισμα και στον δικό τους ψυχισμό, ως έκφραση αναγκών και επιθυμιών. Την ώρα διανομής των φύλλων εργασίας ρωτήθηκαν για τα κείμενα (*An τους άρεσαν και γιατί;*) και για το θέμα του ταξιδιού ως ανάγκης του νέου ατόμου.

Στο τέλος της ώρας δόθηκε το [φύλλο εργασίας 3](#) με την εργασία που θα αποτελούσε το επιστέγασμα της προαναγνωστικής φάσης, ενώ οι μαθητές που

προσφέρθηκαν ανέλαβαν να προετοιμαστούν για την εκφραστική ανάγνωση των επόμενων κειμένων: Κωστή Παλαμά, «[Σαν των Φαιάκων το καράβι]», Γιάννη Ρίτσου, *To εμβατήριο του Ωκεανού* (απόσπασμα), Οδυσσέα Ελύτη, «Το τρελοβάπορο», Δ. Νόλλα, «Η φεύγουσα κόρη», Α. Τερζάκη, «Τα καράβια» (απόσπασμα) και Κ. Ακρίβου, «Ζώντα ζώα».

B' φάση (3 ώρες)

3^η ώρα

Η ώρα αυτή, στην αίθουσα, ξεκίνησε με την ανάγνωση των εργασιών που είχαν ανατεθεί στους μαθητές και με συζήτηση σχετικά με τα κείμενά τους. Η τάξη δήλωσε την άρνησή της να αναρτά στο Wiki εργασίες και κυρίως να σχολιάζει, οπότε η διδάσκουσα ζήτησε να επεκταθεί αρκετά η συζήτηση στην ολομέλεια για τα άρθρα που είχαν συνθέσει. Όσοι είχαν επιλέξει να σχεδιάσουν το φανταστικό ταξίδι και να γράψουν ένα σχετικό κείμενο είχαν ειδοποιηθεί να αποθηκεύσουν την εργασία τους ώστε να προβληθεί στον διαδραστικό πίνακα (ο χάρτης ενδεχομένως με χρήση screen shot).

Με την ανάγνωση των εργασιών ο γενικός κύκλος έκλεισε και οδηγηθήκαμε, όπως πληροφόρησε η εκπαιδευτικός την τάξη, στο κύριο μέρος του σεναρίου. Διανεμήθηκαν σε όλους τους μαθητές όλα τα κείμενα με τα οποία επρόκειτο να ασχοληθούμε για να υπάρχει συνολική εποπτεία. Για λόγους συνεργασίας αλλά και επειδή προέκυψε μια ιδιαίτερη κρίση στην τάξη, οι ομάδες ανακατανεμήθηκαν και έγιναν τέσσερις. Σε αυτήν τη φάση η εκπαιδευτικός έπρεπε να επιλέξει ποια κείμενα από αυτά που πρότεινε το συνταγμένο σενάριο θα έμεναν έξω από την εφαρμογή. Επέλεξε το «Ζώντα ζώα» του Κ. Ακρίβου με το σκεπτικό ότι έως εκείνη τη στιγμή δεν είχε γίνει λόγος για το ταξίδι μετανάστευσης, οπότε οι μαθητές δεν είχαν επεξεργαστεί το θέμα. Στο σώμα των κειμένων απέμεναν δύο πεζά και διανεμήθηκαν και τα δύο ώστε η προτίμηση της τάξης να οδηγήσει στην αιτιολογημένη απόρριψη του ενός. Αποκλείστηκε το κείμενο του Τερζάκη λόγω της δυσαρέσκειας των

μαθητών για αυτό (το έκριναν «παλιομοδίτικο» κυρίως γλωσσικά και «χωρίς ουσία». Η εκπαιδευτικός δεν επέμεινε στη συζήτηση για να τους αλλάξει γνώμη. Κέρδος θεωρήθηκε και μόνον η ανάγνωσή του.) και της προτίμησής τους στη «Φεύγουσα κόρη» (ως «πιο σύγχρονο»).

Οι μαθητές αφιέρωσαν λίγο χρόνο στην ανάγνωση των κειμένων που θα οδηγούσε τις ομάδες στην επιλογή αυτού που θα επεξεργάζονταν. Η εκπαιδευτικός κάλεσε όσους είχαν προετοιμαστεί για μία ακόμη εκφραστική ανάγνωση των κειμένων. Για οικονομία χρόνου εξαιρέθηκαν τα κείμενα που είχαν πλέον αποκλειστεί. Μετά την ανάγνωση συζητήθηκε το είδος των ταξιδιών στα οποία αναφέρονται τα κείμενα, ποια είναι πραγματικά και ποια φανταστικά, ποιος ταξιδεύει και με ποιο τρόπο.

Στο τέλος της ώρας, οι ομάδες είχαν επιλέξει το κείμενο με το οποίο επιθυμούσαν να ασχοληθούν. Η επιλογή με βάση την αρέσκεια ή απαρέσκεια των μαθητών είναι παράγοντας βαρύτητας για την ενασχόλησή τους με ένα κείμενο, όταν μάλιστα αυτά δεν ανήκουν στην προτεινόμενη ύλη. Η χρησιμοθηρική προσέγγιση του μαθήματος από τους μαθητές αυξάνεται ολοένα και περισσότερο και συντελεί στη μείωση της αναγνωστικής απόλαυσης, οπότε η κατανομή εργασιών σε αυτήν τη βάση («Τι μου/μας αρέσει») είναι μερικές φορές αναγκαία.

Η εκπαιδευτικός έκλεισε την ώρα υπενθυμίζοντας τους κύριους στόχους του σεναρίου.

4^η-5^η ώρα (συνεχόμενο δίωρο)

Η εργασία συνεχίστηκε πλέον στο εργαστήριο πληροφορικής με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο. Επιλέχθηκε να γίνει αλλαγή με το συνεχόμενο δίωρο του μαθήματος της έκθεσης για να εργαστούν απρόσκοπτα οι ομάδες. Ωστόσο, το δίωρο αυτό με την αλλαγή του προγράμματος ήταν έκτη και έβδομη ώρα, οπότε ο χρόνος πίεζε ασφυκτικά. Οι δραστηριότητες αυτών των ωρών θα έλεγχαν τη γνώση που κατέκτησαν οι μαθητές για το ταξίδι στη λογοτεχνία και ιδίως κατά πόσο ό,τι

συζητήθηκε θα μπορούσε να εφαρμοστεί στα κείμενα σε συνδυασμό με αξιοποίηση της ήδη κατακτημένης γνώσης για στοιχεία ποιητικής των κειμένων.

A' ομάδα

Η Α' ομάδα διάβασε το ποίημα του Κωστή Παλαμά «[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]» με τη βοήθεια του φύλλου εργασίας. Η εκπαιδευτικός καθοδήγησε την ομάδα στην ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος ζητώντας από τους μαθητές να υπογραμμίσουν την πρόταση «η παρνασσιακή τελειότητα της μορφής ισορροπεί με τη στοχαστική και λυρική διάθεση»¹ και τους προέτρεψε να ανακαλέσουν όσα είχαν μάθει στην Α' Λυκείου για τον παρνασσισμό. Τους θύμισε μάλιστα ποια ποιήματα είχαν επεξεργαστεί και με τη βοήθειά της σημείωσαν τα γνωρίσματα του συγκεκριμένου ρεύματος. Η εκαπαιδευτικός τους προέτρεψε να υπογραμμίσουν τον στίχο «Σαν των Φαιάκων το καράβ' η Φαντασία...». Το εισαγωγικό ερώτημα που έθεσε ήταν: *πού παραπέμπει η αναφορά στο καράβι των Φαιάκων; Οι απαντήσεις των μαθητών αμέσως έφεραν στο προσκήνιο την έννοια του ταξιδιού.* Η εκπαιδευτικός τους προέτρεψε να συζητήσουν τα ερωτήματα: *ποιος και πώς ταξιδεύει; Τι είδους ταξίδια πραγματοποιεί το ποιητικό υποκείμενο;* Η ομάδα παρουσίασε το ταξίδι και σημείωσε σε τρεις στήλες την πορεία που ακολούθησε το ποιητικό υποκείμενο, τους κυριότερους σταθμούς του ταξιδιού και τις εμπειρίες του από κάθε σταθμό.

Η ομάδα στη συνέχεια ασχολήθηκε με τα χαρακτηριστικά του ταξιδιού και του ταξιδευτή. Οι μαθητές υπέθεσαν ότι ο πρωτοπρόσωπος αφηγητής παραπέμπει στον ίδιο τον ποιητή που, όπως φαίνεται καθαρά από τον πρώτο στίχο, ταξίδεψε με την Φαντασία του· άρα το ποίημα παραπέμπει στα ταξίδια με αυτήν ως όχημα. *Πώς γίνεται όμως αυτό;* Οι μαθητές καθοδηγήθηκαν να σκεφτούν αν το μέσο του ταξιδιού είναι η λογοτεχνία ή το μυαλό. Η ομάδα εντόπισε τον στίχο «Και τι 'μαι; Χόρτο ριζωμένο σ' ένα σβώλο» και συμπέρανε ότι το ποίημα όχι μόνον δεν είναι προϊόν ταξιδιωτικών εμπειριών και ο ποιητής δεν ταξιδεύει αλλά μάλλον ελάχιστα έχει

¹ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, τεύχος Α', 419. ΟΕΚΒ, Αθήνα 2001.

μετακινηθεί και με το ποίημα αυτό ταξιδεύει «νοερά». Έκαναν λόγο για αντίθεση διότι δεν κινείται, όμως ταξιδεύει σε όλες τις ηπείρους.

Επίσης, η εκπαιδευτικός συνέστηση στην ομάδα να συσχετίσει το ποίημα με τον τίτλο της συλλογής στην οποία συμπεριλήφθηκε η ενότητα «Πατρίδες»: *Ασάλευτη ζωή* (1904). Ένας μαθητής παρατήρησε: «Εκείνη την εποχή δεν ταξίδευες εύκολα στην Αφρική και την Πολυνησία, ήθελες μια ζωή για να κάνεις τόσα ταξίδια». Ήταν μια εύστοχη παρατήρηση που οδήγησε την ομάδα στο συμπέρασμα: «Τόσο αργό ένα πραγματικό ταξίδι και τόσο σύντομο ένα ποιητικό». Στο σημείο αυτό η διδάσκουσα προβλημάτισε την ομάδα ρωτώντας αν μπορεί να υπάρξει συσχετισμός των ταξιδιωτικών σταθμών του ποιητικού υποκειμένου με την προσωπικότητά του. Για να απαντηθεί το ερώτημα, που θεωρήθηκε δύσκολο, η εκπαιδευτικός παρέπεμψε στο βιογραφικό σημείωμα του ποιητή και έθεσε ξανά το ερώτημα συνδυάζοντας «γεωγραφικά» γνωρίσματα με τα ζητούμενα στοιχεία της ζωής του ποιητή: ποια χαρακτηριστικά των πέντε ηπείρων, που αναφέρονται στο ποίημα, αν τα αποκωδικοποιήσετε μπορούν να σας οδηγήσουν στα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ποιητή:

Η ομάδα κρατούσε σημειώσεις, όπως τους προέτρεψε η διδάσκουσα, που θα βοηθούσαν στη δραστηριότητα με θέμα το πορτρέτο του «ασάλευτου ταξιδευτή». Οι μαθητές καθοδηγήθηκαν για να συζητήσουν το ερώτημα «και τι 'μαι;» και την απάντηση που δίνει το ίδιο το ποιητικό υποκείμενο με τη λανθάνουσα παρομοίωση και μεταφορά των δύο επόμενων στίχων. Η διδάσκουσα εξήγησε τα σχήματα λόγου, αλλά η ομάδα δυσκολεύτηκε στον σχολιασμό του ερωτήματος και της απάντησης.

Η ομάδα συνέταξε ένα κείμενο παρουσίασης του ασάλευτου ταξιδευτή, περίπου εκατό λέξεων σε έγγραφο Word, με τίτλο και ενσωματωμένη εικόνα που να συνδέεται με το περιεχόμενό του. Ενώ η ομάδα συνέτασσε το κείμενο, η εκπαιδευτικός μοίρασε στα μέλη σελίδα με τα λόγια του Παλαμά «Διαβάζω, θα πει ταξιδεύω. Όποιος τα καταφρονά τα βιβλία, καταφρονά τα ταξίδια. Ταξιδευτές και

περιηγητές μπορεί να είναι του κάκου και για γέλια. Τα ταξίδια, ποτέ.² με στόχο να βοηθήσει στην πληρέστερη παρουσίαση του ασάλευτου ταξιδευτή. Η ομάδα παρατήρησε την «εμπλοκή», όπως είπαν, και της ανάγνωσης.

Στο επόμενο στάδιο της επεξεργασίας του ποιήματος η ομάδα όφειλε να επισημάνει και να σχολιάσει τα πλούσια εκφραστικά μέσα του ποιήματος. Η διδάσκουσα, βλέποντας τους μαθητές να προβληματίζονται και να στέκονται μόνο στο σχήμα της παρομοίωσης και της μεταφοράς, παρέπεμψε τους μαθητές στο φύλλο εργασίας και στον ιστότοπο [Ψηφίδες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και από το λημματολόγιο στο λήμμα «Τεχνικές/τρόποι γραφής»](#) για να θυμηθούν γενικά τα σχήματα λόγου και τα εκφραστικά μέσα. Η ομάδα, αφού ανακάλεσε θεωρητικά διάφορα εκφραστικά μέσα, έπρεπε να αναζητήσει τη λειτουργία τους στο ποίημα και να δημιουργήσει έναν συγκεντρωτικό πίνακα με τη λειτουργία του καθενός. Παράλληλα, τα μέλη της ομάδας, με την ανάκληση της γνώσης τους για το σονέτο και τον παρνασσισμό³ και με τη βοήθειά της εκπαιδευτικού, εντόπισαν τη διαφοροποίηση στο συγκεκριμένο σονέτο και τη σημείωσαν. Το ποίημα, αν και μικρό σε έκταση, δυσκόλεψε την ομάδα⁴.

B' Ομάδα

Η ομάδα αυτή διάβασε απόσπασμα από το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου *To εμβατήριο του Ωκεανού* –το οποίο μάλιστα επέλεξαν ζητώντας το με επιμονή– βάσει [του φύλλου εργασίας](#). Στην αρχή η εκπαιδευτικός με σύντομη εισήγηση, έδωσε πληροφορίες για τη συλλογή προκειμένου να βοηθήσει στην κατανόηση του αποσπάσματος.

Στη συνέχεια, παρέπεμψε την ομάδα [στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) για να αναζητήσει τη σημασία των λέξεων «εμβατήριο» και «ωκεανός». Τα μέλη της ομάδας βάσει των λημμάτων σχολίασαν τον τίτλο. Η εκπαιδευτικός βοήθησε στον

² Κ. Παλαμάς, «Σημειώματα στο περιθώριο», 129. Στο *Πεζοί δρόμοι, Α'*. (1928). Άπαντα, I'. 113. Μπιρης-Γκοβόστης, [1966].

³ Η διδάσκουσα προέτρεψε τους μαθητές να συμβουλευτούν και πάλι το λήμμα «Τεχνικές/Τρόποι γραφής» των Ψηφίδων του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.

⁴ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο A_omada_meros.

εντοπισμό στοιχείων για τον σχολιασμό: καθοδήγησε την ομάδα να σκεφτεί τι μπορεί να δηλώνει η χρήση του όρου εμβατήριο στον τίτλο και πώς ο συγκεκριμένος συνδέεται με το περιεχόμενο του ποιήματος. Η ομάδα μόνη της εντόπισε ότι ο ωκεανός λειτουργεί ως σύμβολο, οπότε αφού τέθηκε το ζήτημα τι συμβολίζει, κατέληξε στην έννοια του ταξίδιού. Τότε παρακινήθηκαν να συνθέσουν ένα συννεφόλεξο με τις λέξεις του ποιήματος. Η ομάδα επέλεξε σχήμα που να παραπέμπει σε θαλάσσιο ταξίδι.

Επόμενη δραστηριότητα της ομάδας ήταν να αναζητήσει τους ταξιδευτές και το είδος του ταξίδιού. Για αυτό καθοδηγήθηκε να παρατηρήσει την εναλλαγή του τριτοπρόσωπου με τον πρωτοπρόσωπο λόγο, να υπογραμμίσει το ποιητικό υποκείμενο σε α' πληθυντικό για να σκεφτεί ποιοι εννοούνται στο «εμείς» και να εντοπίσει τα χαρακτηριστικά αυτών κυκλώνοντας τα ρήματα που αναδεικνύουν τις ενέργειές τους. *Ποιοι είναι οι ταξιδευτές-εμείς και τι είδους ταξίδι πραγματοποιούν;* Οι μαθητές στάθηκαν στους τέσσερις τελευταίους στίχους του αποσπάσματος και τους σημείωσαν ως απάντηση στα ερωτήματα. Η συγκεκριμένη συζήτηση οδήγησε στην σύνταξη μίας παρουσίασης των ταξιδιωτών με τίτλο και ενσωματωμένη εικόνα που να συνδέεται με το πορτρέτο τους. Και ενώ η ομάδα συνέτασσε το κείμενο, η εκπαιδευτικός τους υπενθύμισε την άποψη «Ο Οδυσσέας του Ρίτσου [...] εκφράζει την παρορμητική ανάγκη για το ταξίδι»⁵ με στόχο να βοηθήσει στην πληρέστερη παρουσίαση των ταξιδιωτών και του ταξίδιού τους.

Έπειτα, η ομάδα προχώρησε στον εντοπισμό των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου και στον σχολιασμό της λειτουργίας τους –τα πλούσια εκφραστικά μέσα συμβάλλουν στον λυρισμό των στίχων. Οι μαθητές παρακινήθηκαν να θυμηθούν την έννοια του λυρισμού από την περασμένη σχολική χρονιά για να διευκολυνθούν στην προσέγγιση του ποιήματος και τον σχολιασμό των εκφραστικών μέσων. Η εκπαιδευτικός τους ώθησε να σκεφτούν για το είδος του ταξίδιού που

⁵ Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου, «Αναζητήσεις σε δύσκολα χρόνια». Στο περ. *Νέα Εστία*, «Αφιέρωμα στον Ρίτσο», 122-126. Χριστούγεννα 1991 .

προβάλλει το ποίημα. Δυσκολεύτηκαν να εντοπίσουν τις έννοιες αλλά με τη βοήθειά της οδηγήθηκαν στις λέξεις: «περιπέτεια», «περιπλάνηση», «αναζήτηση», «ελευθερία», «προσδοκίες» για να δουν άλλους τόπους αναφορικά με τους νέους και (αυτή η απάντηση δε χρειάστηκε βοήθεια) τη νοσταλγία των γέρων ναυτικών. Στο σημείο αυτό η εκπαιδευτικός ζήτησε να ανακαλέσουν βασικά στοιχεία του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού από την Α΄ Λυκείου και τους προέτρεψε, αν δυσκολεύονταν, να καταφύγουν στις Ψηφίδες του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και από το λημματολόγιο στο λήμμα «Ρεύματα/κινήματα». Η άσκηση που όφειλαν να ολοκληρώσουν αφορούσε στη δημιουργία ενός πίνακα για τα εκφραστικά μέσα, στον οποίο να καταγράφεται και να σημειώνεται η λειτουργία του καθενός.

Γ' Ομάδα

Η ομάδα, που και αυτή ζήτησε επίμονα τον Ελύτη και έσπευσε μάλιστα πρώτη να το δηλώσει, διάβασε το ποίημά του «Το τρελοβάπορο» με τη βοήθεια του φύλου εργασίας και άκουσε την μελοποίησή του (τα τρία από τα πέντε μέλη το είχαν ήδη ακούσει). Η εκπαιδευτικός ζήτησε να προσέξει η ομάδα τη σημείωση του ποιητή: «Το τρελοβάπορο – Τραγούδι» για να κατανοήσει τόσο τον λόγο που όφειλε η ομάδα να το ακούσει όσο και τη μορφή του, κυρίως τη ρυθμικότητά του· βοηθήθηκαν λοιπόν στον εντοπισμό στοιχείων σχετικών και με τη μορφή και με το νοηματικό φορτίο του ποιήματος, ιδίως αναφορικά με το ταξίδι.

Η διδάσκουσα παρακίνησε τους μαθητές να αναζητήσουν πληροφορίες για την ποιητική συλλογή του Οδυσσέα Ελύτη *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*, στην οποία ανήκει «Το τρελοβάπορο» και τους έδωσε τον τόμο για να διατρέξουν τους υπόλοιπους τίτλους ποιημάτων και να συσχετίσουν τον τίτλο της με το εν λόγω ποίημα. Προέτρεψε επίσης την ομάδα να συσχετίσει τον χρόνο έκδοσης της συλλογής (1970 –στον καιρό της δικτατορίας) με το συγκεκριμένο ποίημα.

Μετά η ομάδα διάβασε το ποιητικό κείμενο συσχετίζοντάς το με το ταξίδι και με το γεγονός ότι το ταξίδι αναδεικνύει τις πολιτισμικές αξίες και ο ταξιδιώτης γίνεται «πρεσβευτής» των αξιών της πατρίδας του σε ξένους τόπους. Η εκπαιδευτικός

έθεσε το ερώτημα: *Ποιοι ταξιδεύουν με το τρελοβάπορο;* Έτσι ο τίτλος και το πρώτο δίστιχο «βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά/ κι αρχίζει τις μανούβρες “βίραμάινα”» που εισάγει την έννοια του ταξιδιού γεννά και το παραπάνω ερώτημα. Επειδή οι μαθητές αγνόησαν το α' συνθετικό του τίτλου τρελο-, παρακινήθηκαν να το σκεφτούν. Η ομάδα είχε ήδη αρκετά θέματα να συζητήσει. Μία από τις απαντήσεις που δόθηκαν ήταν ότι και το βαπόρι και το ταξίδι είναι «τρελά», δηλαδή περίεργα και μη πραγματικά. Η εκπαιδευτικός ζήτησε από την ομάδα να δημιουργήσει συννεφόλεξο με τις λέξεις-κλειδιά του ποιήματος για να τις παρατηρήσουν οι μαθητές και να σκεφτούν σχετικά. Η ομάδα χρησιμοποιώντας τη διαδικτυακή εφαρμογή [Tagxedo](#) επέλεξε το σχήμα να είναι ένα βαπόρι.

Μετά τη δημιουργία του συννεφόλεξου η διδάσκουσα ζήτησε από τους μαθητές να αναζητήσουν τους ταξιδευτές και να κατανοήσουν γιατί το ταξίδι και το καράβι είναι «τρελό». Η ομάδα αναζητώντας τις απαντήσεις στα δύσκολα, όπως θεωρήθηκαν, ερωτήματα, με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, συμπέρανε ότι το ποιητικό υποκείμενο περιγράφει το βαπόρι με λεπτομέρειες έτσι που να δημιουργείται ένα είδος «ταυτότητας». Τα μέλη της ομάδας σε ένα έγγραφο Word ασχολήθηκαν με τη σύνθεση της «ταυτότητας» του βαποριού καταγράφοντας τα χαρακτηριστικά του, το υλικό της κατασκευής του, το πλήρωμά του, το χρονικό διάστημα των ταξιδιών του. Για τη φωτογραφία της ταυτότητας καθοδηγήθηκαν να επιλέξουν ένα από [τα κολάζ του Ελύτη](#).

Μετά τη δημιουργία της «ταυτότητας» του βαποριού η εκπαιδευτικός ζήτησε από την ομάδα, αφού λάβει υπόψη της τον χρόνο γραφής της συλλογής, να προβληματιστεί πάνω στο ερώτημα: *ποια στοιχεία του ποιήματος συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι το βαπόρι και το ταξίδι του λειτουργούν ως σύμβολο της Ελλάδας και της πορείας της;* Μπορούμε να θεωρήσουμε το καράβι, ως το γραμμικό σύμβολο της Ελλάδας που αναπαράγει σε κάθε στιγμή την ιστορία της, τη φύση της, τη φυσιογνωμία της; Οι μαθητές ζήτησαν πολλές διευκρινίσεις σχετικά με αυτό το δύσκολο ερώτημα. Για να βοηθήσει τη συζήτηση της ομάδας η διδάσκουσα τους παρέπεμψε στον λόγο

του ίδιου του ποιητή: «Εάν αποσυνθέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι, που σημαίνει, με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις» και παρέπεμψε [στο doodle](#) που δημιούργησε η Google τον Νοέμβριο του 2012 (2/11/2012) για να τιμήσει τα 101 χρόνια από τη γέννηση του ποιητή, αλλά και [στο doodle της Google](#) του 2013 με θέμα «Η Ελλάδα μου», στο οποίο η έννοια του καραβιού και του ταξιδιού επανέρχονται ως πάγια στοιχεία της ελληνικής ταυτότητας.

Οι μαθητές της ομάδας έπρεπε να συντάξουν ένα σχετικό κείμενο 80-100 λέξεων σε έγγραφο Word, αλλά όπως ήταν αναμενόμενο η συζήτηση και η περιήγηση στις παραπάνω σελίδες τούς καθυστέρησε. Στη συνέχεια, μελέτησαν την ποιητική του ποιήματος. Αναφέρθηκαν στα μορφολογικά στοιχεία του ποιήματος, στη στροφική κατανομή σε δίστιχα και στην ομοιοκαταληξία. Το ερώτημα που τέθηκε από την εκπαιδευτικό ήταν πώς το 1970 –φάση της σύγχρονης ποίησης και του ελεύθερου στίχου– το ποίημα έχει τα γνωρίσματα της παραδοσιακής ποίησης. Παράλληλα, η ομάδα έπρεπε να εντοπίσει τις εικόνες του ποιήματος και να επισημάνει τη σύζευξη αντιθετικών στοιχείων σε αρκετές εικόνες. Οι μαθητές εδώ, παρά τα αναμενόμενα, δε χρειάστηκαν τη βοήθεια της διδάσκουσας. Απέδωσαν λοιπόν τη σύζευξη των αντιθέτων στην επιρροή του Ελύτη από τον υπερρεαλισμό (τρεις μαθήτριες είχαν προετοιμαστεί και μετέφεραν και στην υπόλοιπη ομάδα τις γνώσεις τους). Η διδάσκουσα ανέμενε οι μαθητές να επισημάνουν την τολμηρή φαντασία, όπως και έγινε, και τη λυρική διάθεση του ποιητή, στοιχείο στο οποίο δυσκολεύτηκαν και χρειάστηκαν βοήθεια, την εναλλαγή του πρώτου ενικού προσώπου με το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, τη χρήση των συμβόλων αλλά και τη μουσικότητα των στίχων με τη χρήση των παρηχήσεων και μέτρου. Εδώ η ομάδα ανακάλεσε γνώση από την Α' Λυκείου.

Κατά συνέπεια, η ανάγνωση του ποιήματος έδωσε τη δυνατότητα στην ομάδα να επισημάνει τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποίησε ο ποιητής και να σημειώσει τη λειτουργία τους στην παρουσίαση της ιστορικής πορείας της Ελλάδας στον χρόνο

ως παράξενου ταξιδιού. Η ομάδα με τη συνδρομή των τριών «ελυτιστριών», όπως τις ονόμασαν οι άλλοι, επεσήμανε ότι η ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη, επηρεασμένη από το παράδοξο και το άλογο του σουρεαλισμού, δημιουργεί συνειρμούς εικόνων. Η διδάσκουσα τους πληροφόρησε ότι για τον Ελύτη τα κολάζ ήταν «συνεικόνες», δηλαδή μια άλλη θέαση της ποίησης. Οι συνεικόνες αυτές επικοινωνούν με την ποίησή του. Παρέπεμψε επομένως την ομάδα στα κολάζ του ποιητή για να τη γνωρίσουν βαθύτερα.

Δ' Ομάδα

Η Δ' ομάδα ασχολήθηκε με το αφήγημα του Δημήτρη Νόλλα «Η φεύγουσα κόρη» από τη συλλογή *Μικρά ταξείδια* με τη βοήθεια του φύλλου εργασίας. Η εκπαιδευτικός συνέστησε στην ομάδα να προχωρήσει αργά σε μια προσεκτική ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος. Μόλις κατάλαβε ότι ολοκληρώθηκε αυτή η ανάγνωση τους διευκρίνισε, διαβάζοντας απόσπασμα από την εισαγωγή της συλλογής, ότι πρόκειται για «ταξιδιωτικές εντυπώσεις που αφορούν σε εσωτερικούς περιπάτους και λιγότερο σε χαρτογραφήσεις τόπων»⁶. Ζήτησε από την ομάδα να ανακαλέσει τις συζητήσεις για το ταξίδι προς τον κόσμο και προς τον εαυτό μας και ιδίως την παρατήρηση του Τσε για το ταξίδι που τον άλλαξε και διευκρίνισε ότι με αυτόν τον τρόπο θα έπρεπε να διαβάσουν ξανά το αφήγημα. Έδωσε επίσης τον τόμο των διηγημάτων στους μαθητές για να αναζητήσουν σε αυτό στοιχεία που ίσως θα τους βοηθούσαν να σχηματίσουν ολοκληρωμένη εικόνα του αφηγήματος.

Αρχικά, με τη χρήση του Google Earth η ομάδα πραγματοποίησε μια εικονική περιήγηση στον γεωγραφικό και στη συνέχεια στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας, δραστηριότητα εύκολη και ευχάριστη για έφηβους μαθητές. Μετά την εικονική περιήγηση στον χώρο και την ιστορία, με την οποία η ομάδα πραγματοποίησε το δικό της «εικονικό» ταξίδι, ακολούθησε δεύτερη ανάγνωση και η ομάδα καθοδηγήθηκε να εντοπίσει τα σημεία στα οποία ο αφηγητής αναφέρεται στον

⁶ Δ. Νόλλας, *Μικρά ταξείδια*, 12. Αθήνα: Καστανιώτης, [1998].

τόπο. Η διδάσκουσα προέτρεψε τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν όσα εντόπισαν και να γράψουν ένα σύντομο κείμενο-παρουσίαση της Ελευσίνας σε έγγραφο Word προσπαθώντας να αποδώσουν την οπτική του αφηγητή. Για διευκόλυνση των μαθητών η εκπαιδευτικός υπέδειξε για συζήτηση τα ερωτήματα: *πού περιηγείται ο αφηγητής; Με ποιον τρόπο αφηγείται την περιήγησή του και γιατί επέλεξε αυτόν τον τρόπο αφήγησης; Ποια στοιχεία ιδεολογίας του αφηγητή μπορούμε να αντλήσουμε από την περιήγηση; Τι γνωρίζουν για τη σημερινή Ελευσίνα, τι έχουν ακούσει;* Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν ικανοποιητικά λέγοντας ότι υπάρχουν εργοστάσια («με την κρίση έκλεισαν» παρατήρησε ένας μαθητής), «μεγάλη ρύπανση εδάφους και θάλασσας» είπε ένας άλλος. Η εκπαιδευτικός τούς παρότρυνε να διαβάσουν και να ακούσουν το ποίημα του [Νίκου Γκάτσου «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»](#).

Ο τίτλος του αφηγήματος είναι «Η Φεύγουσα Κόρη» και στην παράγραφο «Η Φεύγουσα Κόρη, παράσταση της Περσεφόνης ...Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη» ο αφηγητής δίνει την περιγραφή της. Η εκπαιδευτικός ζήτησε από την ομάδα να γνωρίσει καλύτερα την Φεύγουσα Κόρη μέσα από την έκδοση [Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο](#) (σελ. 205-211) και μέσω εικόνων από το διαδίκτυο. Οι μαθητές παρατήρησαν τότε ότι στο διαδίκτυο ο τίτλος «Φεύγουσα κόρη» δεν παραπέμπει ούτε στο άγαλμα ούτε στο κείμενο του Νόλλα αλλά σε θεατρική παράσταση βασισμένη σε διήγημα του Παπαδιαμάντη. Διερωτήθηκαν γιατί δόθηκε ο τίτλος αυτός και εντόπισαν αναλογίες, από τις φωτογραφίες της παράστασης, ανάμεσα στη στάση του αγάλματος και τη στάση της ηθοποιού. Τους ζητήθηκε έπειτα να επανέλθουν στο δικό τους ταξίδι.

Στη συνέχεια, η διδάσκουσα, αφού οι μαθητές γνώρισαν τη Φεύγουσα Κόρη, ενθάρρυνε την επόμενη συζήτηση της ομάδας: να αντιληφθούν, δηλαδή, τι έβλεπε ο αφηγητής στη Φεύγουσα Κόρη και γιατί έθεσε τον συγκεκριμένο τίτλο στο αφήγημα. Πώς ο αφηγητής συνέδεσε τη Φεύγουσα Κόρη με ένα ταξίδι αυτογνωσίας; Μπορούμε να διαβάσουμε τη Φεύγουσα Κόρη ως ένα ταξίδι στην ελληνικότητα; Το τελευταίο ερώτημα θεωρήθηκε δύσκολο και καταναλώθηκε η ώρα στη συζήτηση, με την

καθοδήγηση της εκπαιδευτικού, η οποία επέστησε την προσοχή της ομάδας στην παράγραφο στην οποία ο αφηγητής περιγράφει τη Φεύγουσα Κόρη και στο εισαγωγικό σημείωμα. Επεσήμανε στην ομάδα ότι πρόκειται για πολύτιμα στοιχεία για την κατανόηση του κειμένου.

Οι μαθητές των ομάδων λοιπόν δυσκολεύτηκαν σε ορισμένα ερωτήματα και όλες ζητούσαν συνεχώς την υποστήριξη της διδάσκουσας. Οι εργασίες τους δεν είχαν προχωρήσει ιδιαίτερα γρήγορα αλλά η πορεία έδειχνε ότι κατανοούσαν εντέλει τα προς μελέτη κείμενα.

Η πέμπτη ώρα, η δεύτερη του διώρου, στο εργαστήριο και πάλι, ξεκίνησε αργότερα από το κανονικό και η καθυστέρηση αυτή διατάραξε την πορεία του σεναρίου, καθώς απέμεναν μόλις είκοσι λεπτά.

Οι ομάδες συνέχισαν να εργάζονται αλλά οι εργασίες δεν είχαν ολοκληρωθεί στο τέλος της ώρας. Ωστόσο, η πίεση του χρόνου δεν επέτρεψε παράταση ούτε ολοκλήρωση του σεναρίου σε οκτώ ώρες, όπως είχε προβλεφθεί στο συνταγμένο σενάριο. Η περίοδος ήταν ιδιαίτερα αντίξοη: πορείες, αλλαγές προγράμματος, άφιξη και ένταξη στο πρόγραμμα νέων φιλολόγων, απώλεια διδακτικών ωρών στο συγκεκριμένο μάθημα με συνέπεια την καθυστέρηση στην ύλη. Διαγωνίσματα και τα επερχόμενα Χριστούγεννα είχαν ήδη διαταράξει τη διαταραγμένη πορεία του σεναρίου, οπότε χρειάστηκε η περικοπή μιας ώρας.

Υπό αυτές τις συνθήκες η εκπαιδευτικός θεώρησε ότι συνέχιση των εργασιών στο εργαστήριο την έκτη ώρα έως την ολοκλήρωσή τους και παρουσίασή τους την έβδομη και τελευταία εξ ανάγκης ώρα του σεναρίου, θα σήμαινε παράλειψη της χρήσιμης δραστηριότητας που θα λάβαινε χώρα στην τρίτη φάση, μετά την ανάγνωση. Συμφωνήθηκε με τους μαθητές την έβδομη ώρα να έχουν ολοκληρώσει και παρουσιάσει τις εργασίες τους ή το σημείο στο οποίο ήδη είχαν φτάσει έως τότε.

Γ' φάση (2 ώρες)

6^η ώρα

Στην τρίτη φάση, μετά την ανάγνωση, εργαστήκαμε στο εργαστήριο πληροφορικής σε ομάδες. Σε κάθε ομάδα διανεμήθηκε κοινό φύλλο εργασίας με την παρατήρηση να επιλέξουν τη δραστηριότητα που αφορούσε την ομάδα τους. Οι μαθητές καθοδηγήθηκαν στην αρχή από την εκπαιδευτικό και ακολούθως εργάστηκαν ομαδικά με την επίβλεψή της. Η εργασία τους ήταν να υπομνηματίσουν ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών τα κείμενα που διάβασαν, ποιητικά και πεζά, χρησιμοποιώντας την Ανεμόσκαλα-Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές. Αναζήτησαν συγκεκριμένες λέξεις στο σύνολο του ποιητικού έργου του ποιητή που τους είχε ανατεθεί από το φύλλο εργασίας τους και μετέβησαν από τους στίχους στα ποιήματα. Από το σύνολο των λημμάτων επέλεξαν το ποίημα ή τον στίχο που τους άρεσε και δημιούργησαν τον υπερδεσμό. Ο ψηφιακός υπομνηματισμός των κειμένων από τους μαθητές έγινε στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού, καθώς το ταξίδι και οι όψεις του αποτελούν τον συνεκτικό άξονα των κειμένων.

Ήδη από την αρχή της εφαρμογής του σεναρίου είχαν αποθηκευτεί σε ηλεκτρονική μορφή τα κείμενα. Επίσης, η εκπαιδευτικός είχε υποδείξει και συζητήσει με τον εκπρόσωπο κάθε ομάδας τον τρόπο του υπομνηματισμού και αυτός ανέλαβε να δείξει και στους υπόλοιπους πώς θα εργάζονταν. Για λόγους οικονομίας χρόνου η διδάσκουσα πρότεινε συγκεκριμένα σημεία-λέξεις των κειμένων για υπομνηματισμό. Ο στόχος ήταν όχι ο εξαντλητικός υπομνηματισμός αλλά η άσκηση των μαθητών σε μια διαδικασία νέα που, όπως αποδείχτηκε, ήταν και ευχάριστη. Οι μαθητές γνώριζαν τον τρόπο δημιουργίας υπερδεσμού, οπότε εύκολα κατανόησαν τη διαδικασία του υπομνηματισμού.

Η Α΄ ομάδα υπομνημάτισε το ποίημα του Κωστή Παλαμά «[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]» και τις λέξεις-σημεία «καράβι/α», «τόπος/οι», «ζωή», «ταξίδι/ια», με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Κ. Π. Καβάφη από την Ανεμόσκαλα](#).⁷

Η Β΄ ομάδα υπομνημάτισε το απόσπασμα από το έργο του Γιάννη Ρίτσου *To εμβατήριο του Ωκεανού* και τις λέξεις-σημεία «θάλασσα», «φεγγάρι», «πολιτεία», «τραγούδι», με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Γιώργου Σεφέρη από την Ανεμόσκαλα](#).

Η Γ΄ ομάδα υπομνημάτισε το ποίημα-τραγούδι του Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο»⁸ και τις λέξεις-σημεία «όνειρο», «ήλιος», «ταξιδεύει/ουν», «βαπόρι» με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Κώστα Βάρναλη από την Ανεμόσκαλα](#).

Η Δ΄ ομάδα υπομνημάτισε από το αφήγημα του Δημήτρη Νόλλα «Η Φεύγουσα Κόρη» την παράγραφο «Η Φεύγουσα Κόρη παράσταση της Περσεφόνης... Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη» και τις λέξεις-σημεία «κόρη», «γη», «φυγή», «χαμόγελο», «δέντρο», με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Διονυσίου Σολωμού από την Ανεμόσκαλα](#).

Η εργασία αυτή επέτρεψε στους μαθητές να εξοικειωθούν με τη χρήση του γηφιακού περιβάλλοντος της Ανεμόσκαλας και να γνωρίσουν μια άλλη πλευρά του διαδικτύου. Παράλληλα, ανέδειξε την έννοια των κοινών ποιητικών λέξεων και τόπων. Η έννοια της επιλογής με βάση τους στίχους που τους άρεσαν έδωσε τη δυνατότητα στις ομάδες να συζητήσουν και κυρίως να διαβάσουν πολλούς στίχους, επομένως να έρθουν σε επαφή με το έργο των ποιητών. Η μετακίνηση με βάση λέξεις-κλειδιά από το έργο του ενός ποιητή στο έργο άλλου τούς έδωσε περιθώριο όχι μόνο να διατρέξουν διάφορα κείμενα ελλήνων δημιουργών αλλά και να κινηθούν σε διαφορετικές περιόδους της ελληνικής λογοτεχνίας ή να οδηγηθούν σε «ανακαλύψεις», όπως σε ένα ταξίδι.

⁷ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο palamas_yromn.

⁸ Βλ. ό.π. το αρχείο trelovaporο_yromn.

Ένα αναπάντεχο παράδειγμα αυτού του αποτελέσματος αποτελεί η «ανακάλυψη» μιας ομάδας του ποιήματος του Κ. Καρυωτάκη [«Τελευταίο ταξίδι»](#). Όταν ρωτήθηκαν από τη διδάσκουσα πώς το εντόπισαν, απάντησαν ότι έψαχναν διάφορους ποιητές μέσω της αναζήτησης και κατέληξαν και σε άλλα ποιήματα, αλλά και σε αυτό που «περιέχει πολλές λέξεις για ταξίδι: τίτλος και πρώτες λέξεις, καράβι, πέλαος, φεύγοντας». Επίσης, ορισμένοι ανέτρεξαν στο χρονολόγιο με πληροφορίες για τη ζωή των δημιουργών για παράδειγμα, κάποιοι ανέτρεξαν στον βίο του Κ. Παλαμά και σχολίασαν τα σύγχρονά του πολιτικά γεγονότα. Τέτοιες ενέργειες που διαφεύγουν από το σχεδιασμένο πλαίσιο της εφαρμογής του σεναρίου, όταν είναι ελεγχόμενες, αναδεικνύουν την έννοια του ταξιδιού μέσα στον λογοτεχνικό χώρο, γεγονός που τέθηκε και ως ένας από τους στόχους του σεναρίου.

Με τη λήξη της ώρας η εκπαιδευτικός ζήτησε πιεστικά την ολοκλήρωση των εργασιών για την παρουσίαση.

7^η ώρα

Η συγκεκριμένη ώρα ορίστηκε ως συζήτηση των εργασιών της προηγούμενης στο εργαστήριο και κυρίως ως ώρα συζήτησης επί των εργασιών που δεν είχαν τελειώσει αλλά και παρουσίαση όσων ήταν έτοιμες ή είχαν προχωρήσει. Για να μη σπαταληθεί ο χρόνος άσκοπα η εκπαιδευτικός είχε ελέγξει ήδη τις αποθηκευμένες εργασίες υπομνηματισμού για τυχόν λάθη και φρόντισε για την προβολή κλεψύδρας με ανάποδη μέτρηση στον διαδραστικό πίνακα του εργαστηρίου. Οι παραπάνω εργασίες παρουσιάστηκαν και έτυχαν θετικής υποδοχής από την ολομέλεια, αλλά οι παρουσιάσεις ήταν συντομευμένες για να δοθεί χρόνος τριάντα λεπτών στις ομάδες να μιλήσουν για τη συνολική εργασία τους και το σενάριο.

Οι ομάδες δεν είχαν ολοκληρώσει τη δουλειά τους και αποφασίστηκε να παρουσιάσουν πολύ σύντομα και κατά βούληση είτε προφορικά είτε με χρήση προγράμματος παρουσίασης PowerPoint την έως εκείνη τη στιγμή πορεία τους και να σχολιάσουν σημεία τόσο της εργασίας όσο και του ίδιου του σεναρίου.

Υποχρεώθηκαν όμως να αναρτήσουν τις εργασίες τους ολοκληρωμένες κατά τη διάρκεια των διακοπών.

Η γενική εκτίμηση ήταν ότι το σενάριο ικανοποίησε τις προσδοκίες των μαθητών. Υπήρξαν κείμενα που τους άρεσαν και τους συγκίνησαν και άλλα που τους κούρασαν. Ιδιαίτερα ευχάριστη τους φάνηκε η πρώτη και η τρίτη φάση και ιδίως ο υπομνηματισμός των κειμένων.

Η ομάδα που ανέλαβε το ποίημα «Πατρίδες [Σαν των Φαιάκων το καράβι...]» παρουσίασε το ταξίδι αυτό στον χάρτη με τα παραθέματα από το ποίημα (χάρτη-ποίημα το ονόμασαν) και το έτοιμο συννεφόλεξό τους⁹ αλλά δεν τους άρεσε ιδιαίτερα το ποίημα. Από την ίδια ομάδα μια μαθήτρια κατασκεύασε κολάζ και ετοίμασε ζωγραφικό έργο, δραστηριότητες που δεν είχαν ζητηθεί αλλά ήταν αναμενόμενες με βάση την καλλιτεχνική τάση του τμήματος.

Η ομάδα των κοριτσιών που ανέλαβε «Το τρελοβάπορο» μας παρουσίασε με δική της πρωτοβουλία ως παράλληλο το «ταξιδιάρικο» τραγούδι «Καράβια στη στεριά» σε στίχους του ποιητή Μ. Γκανά ως ταξίδι φανταστικό που συνδέει τόπους μεταξύ τους και βασίζεται (παραθέτω τη φράση μαθήτριας) «σε ένα κύριο γνώρισμα του Έλληνα, την τάση για ταξίδια δύσκολα».

Η ομάδα που επεξεργάστηκε το *Εμβατήριο του Ωκεανού* μάς έδειξε –και αργότερα ενσωμάτωσε στην εργασία– τρία συννεφόλεξα που τους άρεσαν ιδιαίτερα και τα έφτιαξαν με χαρά μαθητές χωρίς μεγάλο ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία, που όμως τους κινητοποίησε αυτή η δραστηριότητα¹⁰.

Η ομάδα με τη «Φεύγουσα κόρη» ενθουσιάστηκε με το κείμενο και μας έδωσε μία ενδιαφέρουσα εργασία για το άγαλμα¹¹.

Γενικά οι ομάδες είχαν να επιδείξουν ικανοποιητικά αποτελέσματα ως προς τη χρήση των ΤΠΕ. Κινήθηκαν με άνεση στο διαδίκτυο και αναζήτησαν στοιχεία και

⁹ Βλ. ό.π. το αρχαίο taxidia_empros_mou_ksanoiksan.

¹⁰ Βλ. ό.π. το ritsos_ergasia.

¹¹ Βλ ό.π. το feygousa_tmhma ergasias.

υλοποίησαν εργασίες περισσότερες ίσως από τα ζητούμενα. Ωστόσο, έως την ημέρα της παρουσίασης, είχαν προχωρήσει στη σύνταξη λακωνικών απαντήσεων σχετικά με τα εκφραστικά μέσα και τη λειτουργία τους. Αν και ο χειρισμός των ασκήσεων, τόσο στο δίωρο στο εργαστήριο όσο και στη σύντομη και πρόχειρη παρουσίασή τους, έδειξε ότι είχαν κατανοήσει τα ζητούμενα και είχαν ανακαλέσει και κατείχαν τις έννοιες (ρεύματα/ κινήματα, εκφραστικά μέσα/σχήματα λόγου), οπότε είχε επιτευχθεί ένας από τους στόχους που είχαν τεθεί, εντούτοις, στις απαντήσεις τους για τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων δεν εμβάθυναν ιδιαίτερα.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας 1

Ατομική εργασία για το σπίτι

Αναζητήστε [εδώ](#) και διαβάστε το κείμενο της Νίκης Τρουλλινού «Νίκος Καζαντζάκης, ταξιδιώτης και ταξιδευτής».

- Πριν τη συζήτησή μας στην τάξη απαντήστε στα παρακάτω:
- Γιατί η συγγραφέας επιλέγει τον ταξιδιωτικό Καζαντζάκη;
 - Τι είδους ταξίδια κάνει η συγγραφέας;
 - Το ταξίδι είναι (μόνο) μια μετακίνηση σ' έναν άλλο τόπο; Σκεφτείτε τι είδους ταξιδιώτης/αφηγητής ήταν ο Καζαντζάκης.
 - Προσέξτε το απόσπασμα: «’Όσο θάμαι ζωντανός, μητέρα, όσο θάμαι ζωντανός, θα φεύγω. Το μεγάλο ζητούμενο της απελευθέρωσης από τον τόπο της γέννησης μας, το κόψιμο του ομφάλιου λώρου, η ανάγκη αλλά και η δυνατότητα, ίσως, μέσα από την γνώση του “ταξιδιού”, να καλωσορίζεις τη γνώση του εαυτού σου. Κι εμείς τότε θέλαμε να φύγουμε. Λίγο το πνίξιμο της πετρόχιστης πολιτείας, λίγο οι απαγορεύσεις μιας κοινωνίας βαθιά συντηρητικής, λίγο τα φτερά που μεγάλωναν αλλά πέταγμα κανένα, ήθελα να φύγω.» Γράψτε σε μια παράγραφο τι σήμαινε το ταξίδι για την έφηβη της δεκαετίας του '60.

Φύλλο εργασίας 2

Ημερολόγια μοτοσυκλέτας. Σημειώσεις από ένα ταξίδι στη Λατινική Αμερική.

Το ημερολόγιο του Ερνέστο Τσε Γκεβάρα, γραμμένο από τον ίδιο σε μορφή αφηγήματος.

Ήταν ένα πρωινό του Οκτώβρη. Είχα πάει στην Κόρδοβα με την ευκαιρία των διακοπών της 17ης («εθνική» γιορτή στην Αργεντινή που συνδέεται με τον ηγέτη της Περόν). Πίναμε ζαχαρωμένο ματέ κάτω από την πέργκολα στο σπίτι του Αλμπέρτο Γκρανάδο, σχολιάζαμε τις τελευταίες αναποδιές της «παλιοζωής» και ταυτόχρονα καταπιανόμασταν με τη συντήρηση της Ποδερόσα II (μοτοσυκλέτα). [...] είχα τις ανησυχίες μου, που οφείλονταν περισσότερο στο ονειροπόλο πνεύμα μου. Είχα μπουχτίσει με την ιατρική, τις εξετάσεις, τα νοσοκομεία. Με τους δρόμους της φαντασίας φτάναμε σε μακρινές χώρες, ταξιδεύαμε σε τροπικές θάλασσες, διασχίζαμε όλη την Ασία. Και ξαφνικά, λες για να ζωντανέψουν τα όνειρά μας, μας πέρασε από το μναλό μια τολμηρή ιδέα: κι αν πηγαίναμε στο Βορρά της Λατινικής Αμερικής; «Στο Βορρά; Πώς;» «Με την Ποδερόσα βέβαια!» Ήτσι αποφασίστηκε το ταξίδι, που ακολούθησε σε κάθε του στιγμή τον αυτοσχεδιασμό, την αρχική του γραμμή δηλαδή.

Εκείνες τις στιγμές μάς διέφευγε το τεράστιο μέγεθος τους εγχειρήματός μας. Βλέπαμε μόνο τη σκόνη του δρόμου και εμάς τους δύο πάνω στη μοτοσικλέτα να καταβροχθίζουμε τα χιλιόμετρα στη φυγή μας προς το Βορρά.

.....

Το πρόσωπο που έγραψε αυτές τις σημειώσεις “πέθανε” μόλις ξαναπάτησε το πόδι του στη γη της Αργεντινής και αυτός που τις τακτοποιεί και τις “ξαναχτενίζει”, “εγώ”, δεν είμαι εγώ. Δεν είμαι ο ίδιος, εσωτερικά τουλάχιστον. Τούτη η άσκοπη περιπλάνηση στη “Μεγάλη Αμερική Μας” με άλλαξε περισσότερο απ’ ότι πίστενα.

- Πώς γεννήθηκε η ιδέα του ταξιδιού στον αφηγητή και τι σήμαινε το ταξίδι για αυτόν και την οικογένειά του;
- Με ποιο μέσο πραγματοποιείται το ταξίδι του αφηγητή; Πώς σχολιάζετε την επιλογή;
- Πώς θα χαρακτηρίζατε το ταξίδι του αφηγητή;
- Στο βίντεο ένας από τους δύο ήρωες αναφέρει «...Αυτή η περιπλάνηση στην Αμερική με άλλαξε περισσότερο από όσο φανταζόμουν. Δεν είμαι πια εγώ ...δεν είμαι αυτός που ήμουν...» Πώς θα σχολιάζατε την φράση; Γιατί τον άλλαξε το ταξίδι;

Φύλλο εργασίας 3

Ατομικές εργασίες για το σπίτι

Με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης, να γράψετε ένα άρθρο με ενδεικτικό τίτλο «Όλον αυτόν τον καιρό που ταξιδεύαμε...». Το κείμενό σας να περιλαμβάνει λέξεις (ή κάποιες από τις λέξεις): ταξίδι, ταξιδιώτης, περιπλάνηση, αναζήτηση, αλλαγή, όνειρο, μνήμη, χαρά, ικανοποίηση και το περιεχόμενό του να ανταποκρίνεται σε όσα συζητήθηκαν στην τάξη.

Εναλλακτική εργασία

Με τη βοήθεια του Google Maps και με την επιλογή «Δημιουργία χάρτη» φτιάξτε/σχεδιάστε το δικό σας ταξίδι γράφοντας για αυτό και ένα κείμενο 100-120 λέξεων. Το κείμενο να γραφεί σε Word, Times New Roman 12, πλήρη στοίχιση και διάστιχο 1,5.

Οι εργασίες θα αναρτηθούν στο Wiki του μαθήματος.

A' Ομάδα

Κωστής Παλαμάς «Σαν των Φαιάκων το καράβι ...»

Εισαγωγικά:

Α. Διαβάζουμε το εισαγωγικό σημείωμα του σχολικού εγχειριδίου για τις Πατρίδες του Κωστή Παλαμά και υπογραμμίζουμε το σημείο «Με τα ποιήματά του αυτά ο Παλαμάς, σε μια πορεία μέσα από τον τόπο και τον χρόνο, αποκαλύπτει και αναλύει την πολυδιάστατη προσωπικότητά του και τα μυστικά της ποιητικής του τέχνης. **Οι Πατρίδες είναι οι τόποι, όπου πραγματικά έζησε ή ταξίδεψε με την ποιητική του φαντασία.**»

Β. Ξαναδιαβάζουμε τις σκέψεις του Κωστή Παλαμά:

«Διαβάζω, θα πει ταξίδεύω. Όποιος τα καταφρονά τα βιβλία, καταφρονά τα ταξίδια. Ταξιδευτές και περιηγητές μπορεί να είναι του κάκου και για γέλια. Τα ταξίδια, ποτέ.»¹²

«Τα ταξίδια είναι της φαντασίας το χτένισμα, το καθάρισμα και το μοσκοβόλισμα.»¹³

Γ. Απαντάμε συζητώντας στα ερωτήματα που έθεσε η διδάσκουσα : Άραγε ποιος και πώς ταξιδεύει; Τι είδους ταξίδια πραγματοποιεί το ποιητικό υποκείμενο;

I" δραστηριότητα

Αναδεικνύουμε το ταξίδι του ποιητικού υποκειμένου με τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη δημιουργώντας τους κόμβους-σταθμούς του. Σημειώνουμε τα χαρακτηριστικά κάθε ταξιδιωτικού σταθμού σύμφωνα με το ποιητικό κείμενο.

¹² Παλαμάς, Κωστής: «Σημειώματα στο περιθώριο», 129. Πεζοί δρόμοι, Α'. 1928. Απαντα, Ι'. Μπίρης-Γκοβόστης, [1966], 113.

¹³ Παλαμάς, Κωστής, «Τα ταξίδια μου». Πεζοί δρόμοι, Α'. 1928. Απαντα, Ι'. Μπίρης-Γκοβόστης, [1966], 41.

2^η δραστηριότητα

Διαβάζουμε με προσοχή [το βιογραφικό σημείωμα του ποιητή](#) και ξαναδιαβάζουμε τους στίχους

Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμον όλο.

Kai ti 'mai; Χόρτο ριζωμένο σ' ένα σβάλο

απάνω, που ζεφεύγει κι απ' τα κλαδευτήρια.

και τις σημειώσεις του γραμματέα της ομάδα μας, που προέκυψαν από τη συζήτηση με βάση το ερώτημα: ποια χαρακτηριστικά των ταξιδιωτικών σταθμών, που αναφέρονται στο ποίημα, αν τα αποκωδικοποιήσετε μπορούν να σας οδηγήσουν στην προσωπικότητα του ποιητή;

Στη συνέχεια, συντάσσουμε ένα άρθρο-πορτρέτο του ασάλευτου ταξιδιώτη. Στο κείμενο ενσωματώνουμε και εικόνα που να συνάδει με το περιεχόμενό του.

Να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε την ποιητική του ποιήματος συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

Κωστής Παλαμάς «[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]»

Τα εκφραστικά μέσα του ποιήματος	Η συμβολή τους
Παρομοιώσεις 	

Προσωποποιήσεις

.....
.....
.....

Μεταφορές

.....
.....
.....

Εικόνες

.....
.....
.....

Ολοκληρώνουμε την παρουσίαση της ποιητικής του κειμένου αιτιολογώντας τον χαρακτηρισμό του ως σονέτου. Ποια από τα χαρακτηριστικά του σονέτου εντοπίζουμε στο ποίημα;

Κωστής Παλαμάς «[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]»

Σονέτο – τα χαρακτηριστικά του

Τέχει πάντα 14 στίχους
(δεκατετράστιχο).

Επιβεβαίωση από το ποίημα

Αποτελείται από δύο τετράστιχες και
δύο τρίστιχες στροφές.

Οι πρώτοι οκτώ στίχοι εισάγουν ένα πρόβλημα και οι επόμενοι έξι εισάγουν τη λύση του προβλήματος ή επαναλαμβάνουν το θέμα που θίγεται επεκτείνοντάς το.

Ο ένατος στίχος είναι πάντα μεταβατικός, από το πρόβλημα στη λύση. Ο τελευταίος στίχος συνήθως είναι η κορύφωση του ποιήματος.

Η ομοιοκαταληξία είναι πάντα πλούσια και φροντισμένη.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Το μέτρο είναι ιαμβικό με
ενδεκασύλλαβο στίχο.

B' Ομάδα

Γιάννης Ρίτσος Το εμβατήριο του Ωκεανού (απόσπασμα)

Εισαγωγικά: Το χρονικό διάστημα 1937-1943 «είναι για τον Γιάννη Ρίτσο η περίοδος της λυρικής έκρηξης. Ένας μοντέρνος λυρισμός, σε ελεύθερο στίχο, όπου η μουσική ροή και τα ενσωματωμένα στοιχεία του υπερρεαλισμού πειθαρχούν στον ειρμό του αισθήματος και του στοχασμού. ... Στο Εμβατήριο του ωκεανού (1939-1940) το όνειρο του μεγάλου ταξιδιού τρέφεται με μνήμες του μονεμβασιώτικου βράχου...».¹⁴

1^η δραστηριότητα

Ο τίτλος *To Εμβατήριο του ωκεανού* είναι η αφορμή για να καταθέσουμε με προφορικό λόγο τις σκέψεις μας απαντώντας σε μια σειρά ερωτημάτων: τι μπορεί να δηλώνει η χρήση του όρου εμβατήριο στον τίτλο και πώς ο συγκεκριμένος τίτλος συνδέεται με το περιεχόμενο του ποίηματος; ο ωκεανός μπορεί να λειτουργεί συμβολικά και αν ναι τι συμβολίζει; με την επιδίωξη να αναδείξουμε την έννοια του ταξιδιού.

Επιλέγουμε τη διαδικτυακή [εφαρμογή tagxedo](#) και δημιουργούμε το συννεφόλεξο των απαντήσεων. Διαμορφώνουμε με τέτοιο τρόπο το σχήμα, στο οποίο εντάσσουμε το κείμενο, ώστε να υποδηλώνει το ταξίδι.

Αποθηκεύουμε το συννεφόλεξο ως εικόνα jpg.

2^η δραστηριότητα

Στο απόσπασμα που διαβάζουμε από *To Εμβατήριο του ωκεανού* η θάλασσα τόσο για τους γέρους ναυτικούς όσο και για τους έφηβους ταυτίζεται με το ταξίδι. Οι γέροι ναυτικοί αντικρίζοντας τη θάλασσα κατακλύζονται από νοσταλγία για τα ταξίδια που

¹⁴ Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, επιμέλεια Χρύσα Προκοπάκη, Αικατερίνη Μακρυνικόλα, Αθήνα, Κέδρος 2000, σελ. 12-13.

έκαναν, ενώ οι έφηβοι νιώθουν να τους καλεί η θάλασσα σε ταξίδι αναζήτησης, ανεξαρτησίας, ελευθερίας.

Ποιοι είναι οι ταξιδευτές-εμείς, τι είδους ταξίδι πραγματοποιούν και ποιο είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμά του;

Λαμβάνοντας υπόψη και τους τέσσερις τελευταίους στίχους του αποσπάσματος συντάσσουμε ένα άρθρο-πορτρέτο των ταξιδιωτών (100-120 λέξεις).

Στο κείμενο ενσωματώνουμε και εικόνα που να συνάδει με το περιεχόμενό του. Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε την ποιητική του ποιήματος συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

Γιάννης Ρίτσος *To Εμβατήριο του ωκεανού* (απόσπασμα)

Τα εκφραστικά μέσα του ποιήματος

Παρομοιώσεις

Η συμβολή τους

.....
.....
.....

Προσωποποιήσεις

.....
.....
.....

Εικόνες

.....
.....
.....

Μεταφορές

.....
.....
.....

Σχήματα λόγου

.....
.....
.....

Ποια από τα παρακάτω γνωρίσματα του μοντερνισμού συναντάμε στο απόσπασμα;

Γιάννης Ρίτσος *To Εμβατήριο του ωκεανού (απόσπασμα)*

Η συμφιλίωση του θέματος με την
απόλυτη καθαρότητα της εικόνας.

Μια εγγενής μουσικότητα που
αναβρύζει απευθείας από τον ποιητικό
λόγο.

Η αναπόληση του παρελθόντος με ένα
αίσθημα μελαγχολίας, που οφείλεται
στην κατάκτηση της αυτογνωσίας και
στην αναζήτηση μιας αυθεντικής ζωής.

Η επιθυμία για απελευθέρωση της
ατομικότητας του ανθρώπου.

Η συνειρμική λειτουργία της μνήμης.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Η ερμητικότητα, η σκοτεινότητα, η αφαίρεση και το δραματικό στοιχείο της γραφής.

Η επιλογή μορφικών ελευθεριών.

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που σημειώσατε για την ποιητική του ποιήματος μπορείτε να επιβεβαιώσετε την άποψη «ένας μοντέρνος λυρισμός, σε ελεύθερο στίχο, όπου η μουσική ροή και τα ενσωματωμένα στοιχεία του υπερρεαλισμού πειθαρχούν στον ειρμό των αισθήματος και των στοχασμού.»¹⁵ για το απόσπασμα από *To Eμβατήριο των ωκεανού*:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

¹⁵ Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου, επιλογή Χρύσα Προκοπάκη, επιμέλεια Χρύσα Προκοπάκη, Αικατερίνη Μακρυνικόλα, Αθήνα, Κέδρος 2000, σελ.12-13.

Γ' Ομάδα

Οδυσσέας Ελύτης «Το τρελοβάπορο»

Εισαγωγικά: Το ταξίδι, ως κυρίαρχο στοιχείο της ζωής του ελληνισμού από τον Όμηρο μέχρι σήμερα, είναι στοιχείο και της ελληνικής ποίησης. Ο Οδυσσέας Ελύτης, με υπερρεαλιστικό λόγο, αναφέρεται στην Ελλάδα που ταξιδεύει σε όλους τους χρόνους και σε όλες τις εποχές με βοηθό τον «Ηλιο τον Ηλιάτορα». Με ένα τρελοβάπορο, σύμφωνα με τον ποιητή, ταξιδεύει το ελληνικό έθνος που συνεχίζει να υπάρχει παρά την τρελή πορεία του καραβιού.

I^η δραστηριότητα

Δημιουργούμε την «ταυτότητα» του βαποριού σε έγγραφο Word. Στην «ταυτότητα» αναφέρουμε τα χαρακτηριστικά του βαποριού, το υλικό της κατασκευής του, το πλήρωμά του και το χρονικό διάστημα των ταξιδιών του.

Στη θέση της φωτογραφίας της ταυτότητας ενσωματώνουμε [ένα από τα κολάζ του Ελύτη](#).

Για το κείμενο της «ταυτότητας» σε έγγραφο Word η ομάδα επιλέγει την γραμματοσειρά Times New Roman 12 για τους πεζούς χαρακτήρες και 14 για τα κεφαλαία γράμματα με στοίχιση στα αριστερά και διάστιχο 1,5.

2^η δραστηριότητα

Α. Ποια από τα παρακάτω γνωρίσματα του υπερρεαλισμού συναντάμε στο ποίημα;

Οδυσσέας Ελύτης «Το τρελοβάπορο»

Το σπάσιμο της παραδοσιακής
αισθητικής του στίχου και του λογικού
ειρμού.

Η τυχαία καταγραφή ελεύθερων
συνειρμών και η απελευθέρωση του
υποσυνειδήτου. Έμφαση στις
αισθήσεις.

Η αχαλίνωτη φαντασία, η κρυστάλλινη
διαύγεια των εικόνων και η
δυναμικότητα των λέξεων. Η μαγεία
των λέξεων.

Η επιστροφή στον έρωτα, τη φύση και
τη χαρά της ζωής.

Η αστιξία.

Β. Στα ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη οι «εικόνες όμοιες μεταξύ τους και όμως διαφορετικές, εικόνες παρεμφερείς, εικόνες που διασταυρώνονται, εικόνες που παρατάσσονται, εικόνες αντίθετες, εικόνες επεξηγηματικές άλλων, εικόνες επαναληπτικές, εικόνες, τέλος, ρομαντικές, συμβολικές, αλληγορικές, κλασικές ή και απλά περιγραφικές, εκτοξεύονται σαν αυτοτελείς οπτικές οντότητες μέσα από τη βούληση της αυτογέννητης έμπνευσής του»¹⁶ για να μεταφέρουν μηνύματα στον αναγνώστη.

Έχοντας διαβάσει «Το τρελοβάπορο» από τον *Ηλιο τον Ηλιάτορα* γράφουμε μία παράγραφο (περίπου 60 λέξεις) για τις εικόνες του ποιήματος και τον ρόλο τους.

.....
.....
.....
.....

3^η δραστηριότητα

Η ανάγνωση του ποιήματος από την ομάδα για τρεις διδακτικές ώρες ανέδειξε το ταξίδι του τρελοβάπορου. Ένα παράδοξο ταξίδι για πολλά χρόνια με δυσκολίες και όμως μπήκαμε μέσα σε όλα και περάσαμε, όπως ο ποιητής σημειώνει.

Η ομάδα συντάσσει ένα κείμενο-απάντηση (100-120 λέξεις) στο ερώτημα: *Μπορούμε να θεωρήσουμε το καράβι, ως γραμμικό σύμβολο της Ελλάδας που αναπαράγει σε κάθε στιγμή την ιστορία της, τη φύση της, τη φυσιογνωμία της;*

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

¹⁶ Καραντώνης Ανδρέας, *Για τον Οδυσσέα Ελύτη*, εκδ. Δ. Παπαδήμας, Αθήνα, 1983, σελ. 38-39.

Δ' Ομάδα

Δημήτρη Νόλλα «Η φεύγουσα κόρη»

Εισαγωγικά: Τα *Μικρά ταξείδια* του Δημήτρη Νόλλα είναι μια συλλογή αφηγημάτων στην οποία, όπως ο ίδιος σημειώνει, «ο πυρήνας των κειμένων βασίζεται σε ημερολογιακές σημειώσεις, που κράτησα από τον Ιανουάριο του 1991 μέχρι την άνοιξη που μας πέρασε. Τα περισσότερα ήταν ταξείδια του χειμώνα· το κρύο αναδεικνύει τα αληθινά, πραγματικά πρόσωπα των ανθρώπων.».¹⁷ Ο Δ. Νόλλας καταγράφει προσωπικά συναισθήματα και εντυπώσεις από τα ταξίδια. Θέλει να μιλήσει για όσα ένιωσε, για την περιπέτεια.

«Το ταξίδι είναι ευκαιρία για πολλές σκέψεις γύρω από ποικίλα ζητήματα: ..για τη λογοτεχνία, την ποίηση και τους τεχνίτες τους, για τον συγγραφέα και το κοινό του, για τον συγγραφέα σε σχέση με το κοινό του... και πολλά άλλα. Έτσι κι αλλιώς το περισσότερο τα έργα των ανθρώπων. ...»¹⁸

I" δραστηριότητα

Γράφει στον πρόλογο του αφηγήματος ο Δ. Νόλλας: «Ένα μολυβένιο χειμωνιάτικο πρωινό από την Πειραιώς στην Ιερά Οδό, διασχίζοντας το Αιγάλεω, το Χαϊδάρι, το Δαφνί και πιο πέρα τον Σκαραμαγκά και τη λίμνη Κουμουνδούρου, μέχρι την Ελευσίνα. Με το λεωφορείο της γραμμής. Μεγάλη απόλαυση να σε ταξιδεύουν ...»

Με τη χρήση του [Google Earth](#) πραγματοποιύμε εικονική περιήγηση στην Ελευσίνα· αρχικά στον γεωγραφικό και στη συνέχεια, στον αρχαιολογικό χώρο της. Στην εικονική μας περιήγηση μάς συνοδεύει η μουσική του Μάνου Χατζιδάκι για το ποίημα του Νίκου Γκάτσου «[Ο εφιάλτης της Περσεφόνης](#)».

¹⁷ Νόλλας, Δημήτρης, *Μικρά ταξείδια*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1999 [1998] σελ. 11.

¹⁸ Μάρω Τριανταφύλλου, «Το ταξείδι έχει κάτι από προσκύνημα», για τα *Μικρά Ταξείδια* του Δημήτρη Νόλλα, εφημ. *H Αυγή*, 3 Ιουνίου 1999.

2^η δραστηριότητα

Διαβάζουμε το αφήγημα και εντοπίζουμε τα σημεία στα οποία ο αφηγητής αναφέρεται στον τόπο. Αφού συζητήσουμε τα σημεία, με την επιδίωξη να αναδείξουμε τον αφηγηματικό τρόπο της περιήγησης, συντάσσουμε ένα κείμενο-παρουσίαση της Ελευσίνας με τον «φακό» του αφηγητή.

.....

.....

.....

.....

Γράφουμε το κείμενο σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

3^η δραστηριότητα

Στην παράγραφο του αφηγήματος «Η Φεύγουσα Κόρη, παράσταση της Περσεφόνης τη στιγμή που προσπαθεί να την αρπάξει ο Πλούτων. ...“Δεν μ’ αρέσει αυτό που πρόκειται να μου συμβεί, αλλά και δεν πρόκειται να εξαφανιστώ από προσώπου γης για να μην το πάθω”. Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη.»¹⁹ ο αφηγητής περιγράφει τη Φεύγουσα Κόρη.

Διαβάζουμε για τη Φεύγουσα Κόρη και στην έκδοση Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο (σελ. 205-211) με την επιδίωξη να τη γνωρίσουμε καλύτερα.

Ξαναθυμόμαστε και τη σημείωση του Δ. Νόλλα «οι ταξιδιωτικές εντυπώσεις περισσότερο αφορούν σε εσωτερικούς περιπάτους και λιγότερο σε χαρτογραφήσεις τόπων». ²⁰

¹⁹ Νόλλας, Δημήτρης, «Η Φεύγουσα Κόρη» στο *Μικρά Ταξείδια*, Αθήνα, Καστανιώτης, 1999, σ.76-77.

²⁰ Νόλλας, Δημήτρης, «Η Φεύγουσα Κόρη», ο.π., σ.77 Και στο *Ο λόγος ανάγκη της ψυχής: Κείμενα Λογοτεχνίας Β' Γυμνασίου*, ενότητα «Το ταξίδι στη Λογοτεχνία», Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, σ. 25-26.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και το σημείο της παραγράφου «Μια φυγή που δεν θέλει εντέλει να τα καταφέρει. Σαν να λέει, “Δεν μ’ αρέσει αυτό που πρόκειται να μου συμβεί, αλλά και δεν πρόκειται να εξαφανιστώ από προσώπου γης για να μην το πάθω”. Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη.» μπορούμε να διαβάσουμε το γυναικείο άγαλμα της Φεύγουσας Κόρης ως ένα ταξίδι στην ελληνικότητα από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα; Αν ναι γιατί;

.....
.....
.....
.....
.....

Γράφουμε το κείμενο με τη μορφή άρθρου και τίτλο *H Φεύγουσα Κόρη και το ταξίδι της στην ελληνικότητα*, (περίπου 100-120 λέξεις) με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

- ✓ Τα κείμενα της 2^{ης} και 3^{ης} δραστηριότητας αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο της ομάδας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γ' Φάση Μετά την ανάγνωση

ΠΡΟΣΟΧΗ: ΕΠΙΛΕΞΤΕ ΚΑΙ ΚΥΚΛΩΣΤΕ ΤΗΝ ΟΜΑΔΑ ΣΑΣ

A' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα του Κωστή Παλαμά «[Σαν των Φαιάκων το καράβι...]» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Κ. Π. Καβάφη με τη χρήση [της Ανεμόσκαλας – Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές](#).

Με τις λέξεις «καράβι/ια», «τόπος/οι», «ζωή», «ταξίδι/ια», του ποιήματος του Κ. Παλαμά μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη.

B' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου *To Εμβατήριο του ωκεανού* (απόσπασμα) με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Γιώργου Σεφέρη με τη χρήση [της Ανεμόσκαλας – Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές](#).

Με τις λέξεις «θάλασσα», «φεγγάρι», «πολιτεία», «τραγούδι» του ποιητικού αποσπάσματος του Γιάννη Ρίτσου μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Γιώργου Σεφέρη.

Γ' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα-τραγούδι του Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Κώστα

Βάρναλη με τη χρήση [της Ανεμόσκαλας – Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές.](#)

Με τις λέξεις «όνειρο», «ήλιος», «ταξιδεύει/ουν», «βαπόρι» του ποιήματος του Οδυσσέα Ελύτη μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Κώστα Βάρναλη.

Δ' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά την παράγραφο «Η Φεύγουσα Κόρη, παράσταση της Περσεφόνης ...Φεύγει παραμένοντας η Φεύγουσα Κόρη» του αφηγήματος του Δημήτρη Νόλλα, «Η Φεύγουσα Κόρη» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Διονυσίου Σολωμού με τη χρήση [της Ανεμόσκαλας – Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές.](#)

Με τις λέξεις «κόρη», «γη», «φυγή», «χαμόγελο», «δέντρο» της παραγράφου του αφηγήματος του Δ. Νόλλα μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Διονυσίου Σολωμού.

Z. ΆΛΛΕΣ ΕΚΛΟΧΕΣ

Το σενάριο παρέχει δυνατότητες για περαιτέρω εμβάθυνση στο ζήτημα της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας. Είναι δυνατόν να επεκταθεί και να θέσει ως εργασίες την αναζήτηση ταξιδιωτικών κειμένων από τους ίδιους τους μαθητές, καθώς και τη συγγραφή (ατομική ή συνεργατική) εκτενέστερων ταξιδιωτικών κειμένων. Επιπλέον, μπορεί να επεκταθεί για να συμπεριλάβει το ταξίδι ως μετανάστευση ή και τα μέσα του ταξιδιού, κάτι που στο συνταγμένο σενάριο υπάρχει («Ζώντα ζώα» του Κ. Ακρίβου για το ταξίδι μεταναστών και απόσπασμα από τα *Ημερολόγια μοτοσυκλέτας*).

Μπορεί, ακόμη, να στοιχειοθετηθεί Ερευνητική Εργασία τετραμήνου ή Πολιτιστικό Πρόγραμμα στο οποίο οι μαθητές θα «ταξιδεύουν» με οδηγό λογοτεχνικά κείμενα είτε σε ορισμένο τόπο (οπότε μπορεί να αξιοποιηθεί η τοπική λογοτεχνία και οι ντόπιοι λογοτέχνες) είτε βάσει χαραγμένου στο χάρτη ταξιδιού. Τα λογοτεχνικά αυτά κείμενα ως βάση μπορούν να οδηγούν σε εργασίες που παράγουν πολυτροπικά κείμενα με υπερσυνδέσεις που παραπέμπουν σε εικόνες, βίντεο κλπ. Δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο από τους μαθητές, ιδίως εάν γίνει εκμετάλλευση τοπικής λογοτεχνίας σε ευρύτερη περιφέρεια, ένα ιδιαίτερο είδος ταξιδιωτικού οδηγού. Τέτοια συνδυαστική δράση μπορεί να συνοδευτεί όχι μόνο από εικονική αλλά και από πραγματική περιήγηση των μαθητών και να αποδώσει γραπτά κείμενα υπό μορφήν ταξιδιωτικών εντυπώσεων και σκέψεων.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και παρέχει δυνατότητες για επέκταση τόσο για τους μαθητές που μπορούν να αναζητήσουν άλλα κείμενα για το ταξίδι ή και να συνθέσουν τα δικά τους, όσο και για τον εκπαιδευτικό που μπορεί να εργαστεί με τους μαθητές του σε ένα άλλο, διαφορετικό πεδίο από το σύνηθες για το Λύκειο. Ωστόσο είναι απαιτητικό και χρειάζεται α) ιδιαίτερη προετοιμασία και αυστηρό προγραμματισμό από τον διδάσκοντα και β) προσεκτική και αυστηρή διαχείριση του

χρόνου για να μην παρεκτραπεί χρονικά η συζήτηση, ιδίως κατά την προαναγνωστική φάση από μαθητές που το θέμα τους ενδιαφέρει και έχουν διάθεση για ταξίδια και περιπέτεια. Η συζήτηση γύρω από το ταξίδι καλό είναι να ελέγχεται από τον εκπαιδευτικό για το αν περιστρέφεται γύρω από τους άξονες που τέθηκαν (και επομένως εάν εκπληρώνονται οι στόχοι του σεναρίου): ταξίδι πραγματικό-φανταστικό, ταξίδι με τη λογοτεχνία και εντός της λογοτεχνίας, ταξίδι προς τα έξω και προς τον εαυτό, ταξίδι-φορέας πολιτισμικών αξιών. Βέβαια, ουσιαστικά όλα τα παραπάνω μελετώνται σε ανάλογα κείμενα με θέμα το ταξίδι στη λογοτεχνία.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
